

Присвячено 30-річчю
Маріупольського державного університету

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ КРУГЛОГО СТОЛУ
«ПОВЕРНЕННЯ ТА ПЕРЕОСВОЄННЯ ТИМЧАСОВО
ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ У ДОНЕЦЬКІЙ ТА
ЛУГАНСЬКІЙ ОБЛАСТЯХ»**

Частина 2

Маріуполь - 2021

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ПОЛІТОЛОГІЇ ТА МІЖНАРОДНИХ
ВІДНОСИН**

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ КРУГЛОГО СТОЛУ
«ПОВЕРНЕННЯ ТА ПЕРЕОСВОЄННЯ ТИМЧАСОВО
ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ У ДОНЕЦЬКІЙ ТА
ЛУГАНСЬКІЙ ОБЛАСТЯХ»**

**Маріуполь
МДУ
2021**

УДК 323.172(477.6)

Редакційна колегія:

д.політ.н., професор К. В. Балабанов, д.і.н., професор
І. М. Грідіна, д.політ.н., професор Н. П. Пашина, к.політ.н.,
доцент О. Л. Гільченко, к.політ.н., доцент М. В. Булик, к.і.н.,
доцент С. П. Пахоменко

Затверджено до друку Вченою радою історичного факультету
Маріупольського державного університету
(протокол № 4 від 17 листопада 2021 р.)

П 42

Повернення та переосвоєння
тимчасово окупованих територій у
Донецькій та Луганській областях:
збірник матеріалів круглого столу /
За ред. К. В. Балабанова. —
Маріуполь : МДУ, 2021. — 88 с.

УДК 323.172(477.6)

© Маріупольський державний
університет, 2021

УДК 327(430:477)

РОЛЬ ФРН У ВИРІШЕННІ УКРАЇНСЬКОЇ КРИЗИ

Беззубченко Ю.,

*студентка IV курсу спеціальності 291 Міжнародні відносини,
супільні комунікації та регіональні студії ОС Бакалавр
Маріупольського державного університету*

У 2013 р. з виключно внутрішньополітичних проблем почалася українська криза, яка породила Революцію гідності. На жаль, вона охопила всю Україну, починаючи з 2014 р. країна відчула на собі військову агресію з боку сусідньої держави, анексію частини своєї території та окупацію іншої. Кожна з розвинутих країн не залишилась осторонь українського питання, проте однією з найбільш активних європейських країн, які залучились до допомоги Україні, стала Німеччина [1].

Зміна уряду в Берліні та відхід Ангели Меркель з посади канцлера є помітним поворотним моментом у німецько-українських відносинах. Жоден федеральний уряд перед двома чорно-червоними кабінетами на чолі з Меркель (2013-2017 / 2017-2021) не агітував так сильно за інтереси Києва та України в Німеччині [3].

Особливо після анексії Криму Росією та розгортання конфлікту на сході України у 2014 році поява німецького уряду як провідного посередника та захисника принципу українського суверенітету, ймовірно, була вирішальною для зупинки просування Росії на Схід України. Чи то у складному процесі досягнення консенсусу щодо введення санкцій (та їх продовження) проти Росії в Європейській Раді, у переговорах про припинення вогню в Мінську, у направленні спеціальної місії спостерігачів від Організації з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ) до України або через міжнародну допомогу Києву – внесок Німеччини, зокрема особиста ініціатива та наполегливість канцлера, завжди були вирішальними [3].

Особливо примітно, що Федеральний уряд взяв на себе цю роль у критичні 2014 та 2015 роки проти опозиції провідних представників партнера по соціал-демократичній коаліції, частини німецької економіки та громадськості. В очах багатьох спостерігачів – попри очевидну агресію Москви – вона

поставила під сумнів традиційну східноєвропейську і насамперед російську політику Федеративної Республіки. До того часу ця політика базувалася на моделі стабільного стратегічного («модернізаційного») партнерства з Москвою і ставилася до України, яку Росія завжди вважала «ближнім закордоном», доброзичливо, але чітко підпорядковано [3].

Наразі незаконна анексія Криму Росією та військовий конфлікт на сході країни загрожують стабільності найбільшої після Росії держави Європи, яка має сім сусідніх країн (у тому числі чотири ЄС-члени). Водночас Україна переживає глибоку кризу політичної та економічної системи. Структурні реформи, які пропонує Німеччина, мають на меті допомогти подолати протидію з боку бюрократії, поширену корупцію, поглинання політики впливовими підприємцями та серйозний дефіцит судової системи. Метою є розвиток демократичної, конституційної та економічно стабільної спільноти.

На основі угоди про асоціацію, уряд у Києві ініціював реформи у сферах юстиції, фінансів та боротьби з корупцією. Практична реалізація в багатьох сферах ще не завершена. Зроблено перші кроки у розвитку та розширенні інфраструктури, розвитку економіки та реформуванні українського сільського господарства [2].

Разом зі своїми європейськими партнерами Німеччина активно прагне до мирного політичного врегулювання конфлікту, ФРН з Францією взяла на себе провідну роль у так званому «нормандському форматі».

Федеральний уряд надає гуманітарну допомогу людям, які постраждали від конфлікту, і сотням тисяч переміщених осіб. Водночас на додаток до програм допомоги міжнародної спільноти, Федеральне міністерство закордонних справ координує комплексний «план дій» федерального уряду з підтримки реформ в Україні. Німецьке фінансування пов'язане зі стійкою готовністю та політичною волею українського керівництва рішуче продовжувати впроваджувати необхідні реформи [2].

Крім німецького внеску в ЄС-, МВФ- і в багатосторонні програми підтримки, у 2016 році було надано близько 110 мільйонів євро позик і прямої допомоги. Федеральний уряд залишатиметься відданим Україні в цих питаннях і далі.

Після «Революції гідності» на київському Майдані взимку 2013 – 2014 рр. уряд Німеччини значно розширив і без того інтенсивну співпрацю з Україною. У 2015 році було надано двосторонню пряму допомогу на суму приблизно 200 мільйонів євро, а в 2016 році – приблизно на 110 мільйонів євро (у 2014 році – приблизно 130 мільйонів євро). Крім того, існує кредитна гарантія на суму 500 млн євро серед інших для Українського фонду страхування вкладів та енергоефективної модернізації підстанцій. Крім того, у 2015 та 2016 роках федеральний уряд надав гуманітарну допомогу на суму понад 40 мільйонів євро [8].

Німецькі заходи підтримки об'єднані в «План дій України», в якому багато федеральних міністерств та організацій-виконавців, таких як KfW (Kreditanstalt für Wiederaufbau) і GIZ (Товариство міжнародного співробітництва), а також бізнес та громадянське суспільство. За координацію відповідає Федеральне міністерство закордонних справ. План дій включає як короткострокові заходи для швидкого пом'якшення надзвичайних ситуацій, так і середньо- та довгострокові проекти та програми, які розв'язують структурні проблеми. Це призвело до інтенсивного співробітництва, яке Німеччина майже не підтримує з будь-якою іншою країною і яке надалі розширюється з обох сторін за допомогою прямих каналів зв'язку та активних відвідувань [2].

У центрі уваги німецько-українського співробітництва є основні питання українського процесу реформ. Крім того, акцент був зроблений на сферах, у яких Німеччина може надати особливо хорошу підтримку на основі власного досвіду: енергоефективність та ефективність використання ресурсів; економічний розвиток та інфраструктура; децентралізація та місцеве самоврядування; верховенство права та боротьба з корупцією, а також громадянське суспільство, освіта, наука та ЗМІ.

Підбиваючи підсумки, можна сказати, що Німеччина відіграє дуже важливу роль у розв'язанні українського питання,

країна надавала Україні як дипломатичну, так і фінансову допомогу, яка була потрібна нашій країні. Наразі Федеральний уряд продовжить виконання своїх основних зобов'язань.

Список використаних джерел

1. Гільченко О., Верютіна Д. Роль Німеччини в урегулюванні української кризи. URL: https://revolution.allbest.ru/international/01064663_0.html (дата звернення: 04.10.2015).
2. Deutsche Botschaft Kiew. Deutsche Unterstützung für die Ukraine. URL: <https://kiew.diplo.de/ua-de/themen/willkommen/-/1325304> (дата звернення: 18.01.2018).
3. Härtel A. Das deutsch-ukrainische Verhältnis am Beginn der Post-Merkel-Ära. URL: <https://www.swp-berlin.org/10.18449/2021A69/> (дата звернення: 04.11.2021).
4. Ivanov R. Die Ukraine in den Augen Deutschlands. URL: https://www.giz.de/de/downloads/Die-Ukraine-in-den-Augen-Deutschlands_de.pdf (дата звернення: 23.07.2020)
5. Konflikt zwischen Russland und der Ukraine und dem Westen. URL: <https://www.politische-bildung.de/proteste-ukraine> (дата звернення: 22.01.2019).
6. LPB. Ukraine-Konflikt. URL: <https://www.lpb-bw.de/ukrainekonflikt> (дата звернення: 09.03.2021)
7. ZDF. Berlin Kiews drittgrößter Geber-Deutschland hilft in Ukraine-Krise. URL: <https://www.zdf.de/nachrichten/heute/berlin-kiews-drittgroesster-geber-deutschland-hilft-in-ukraine-krise-100.html> (дата звернення: 26.09.2019).
8. Zeit Online. Deutschland hat der Ukraine mit fast 1,4 Milliarden Euro geholfen, URL: https://www.zeit.de/politik/ausland/2019-09/ukraine-krise-deutschland-zahlungen-bundesregierung-donald-trump?utm_referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F (дата звернення: 26.09.2019).

УДК 327.7ЄС:355.48(47:477)

ПОЛІТИКА ЄС ЩОДО РОСІЇ В КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

Гільченко О.,

к.політ.н., доцент кафедри політології та міжнародних відносин Маріупольського державного університету

Основною реакцією ЄС на пряме військове втручання РФ в Україну стало запровадження з липня 2014 р. низки санкцій, застосованих проти Росії. Ці заходи вважалися обмежувальними засобами «у відповідь на неправомірну анексію Криму та зумисну дестабілізацію України». Пакет санкцій включав дипломатичні рішення, заморожування активів і заборону на поїздки окремих осіб, впровадження обмежень щодо Криму і Севастополя. Економічний пакет санкцій обмежив доступ державних фінансових установ з РФ на фінансові ринки ЄС, наклав ембарго на торгівлю зброєю, встановив заборону на експорт товарів подвійного призначення, а також обмежив доступ Росії до високотехнологічних товарів, особливо в нафтовидобувному секторі. В цілому, економічні санкції, спрямовані були на заморожування обмінів з Росією в конкретних секторах економіки та заходів, які стосувалися економічного співробітництва.

Крім того, впроваджено було цілий ряд зовнішньополітичних обмежень для Росії, як для країни агресора, хоча офіційно ЄС таке визначення Російській Федерації й не надавав. Офіційно визначалась лише анексія частини української території, мається на увазі Крим, також підставами для впровадження пакету санкцій вважалося незаконне привласнення державних коштів України. Були скасовані саміти ЄС—Росія, регулярні двосторонні зустрічі на найвищому рівні, призупинені двосторонні переговори з візових питань і нової угоди між ЄС і РФ, призупинено формат зустрічей у межах «Групи восьми» [1].

Офіційну відповідь на анексію Росією Криму та на подальшу дестабілізацію України, зокрема на Донбасі ЄС надав

у березні 2016 р., коли глави МЗС країн-членів Європейського Союзу прийняли п'ять принципів, на яких повинні вибудовуватися відносини блоку з Росією. Зазначені принципи, полягають у наступному.

По-перше, умовою для змін ставлення ЄС до Росії є повне виконання мінських угод, крім того, Брюссель ніколи не визнає анексію Криму.

По-друге, Євросоюз посилюватиме зв'язки з Центральною Азією та іншими східними партнерами.

Третє - підвищення енергетичної та стратегічної стійкості ЄС.

Четверте - вибірковість взаємодії з РФ, у пріоритеті - спільні інтереси на кшталт Сирії чи Північної Кореї.

П'яте - підтримка громадянського суспільства в Росії, поглиблення а ЄС, зокрема молоддю [2].

Ці принципи було запроваджено під керівництвом першого верховного представника ЄС із зовнішньої політики Федеріки Могеріні. По проходженні п'яти років в Євросоюзі оголосили про намір провести стратегічний перегляд відносин з Росією. Зайнятість цим повинні були глави держав і урядів країн ЄС на саміті, запланованому на 25-26 березня 2021 р. Але для цього слід було спершу обговорити відносини ЄС-Росія безпосередньо із самими учасниками цих відносин. З цією метою у лютому 2021 р. відбувся візит Ж. Боррелю, який змінив Ф. Могеріні на посаді верховного представника ЄС із зовнішньої політики у 2019 р., до Москви. Але підсумки зустрічі із міністром закордонних справ Росії С. Лавровим показали, що місія Ж.Борреля провалилась, а відносини Євросоюзу з Росією «досягли нової найнижчої точки» після отруєння та ув'язнення критика російської влади та опозиційного політика Олексія Навального.

З огляду на це необхідність перегляду попередніх п'яти принципів у будівництві відносин з Росією стала очевидною та спонукала ЄС до організації так званої стратегічної дискусії щодо відносин з Росією на рівні Європейської ради. Вона повинна була пройти на рівні Європейської ради у березні 2021 р., але була перенесена у зв'язку з різким спалахом коронавірусу. Перше її обговорення відбулося на саміті 24-25 травня 2021 р.. Тоді лідери ЄС дали завдання Єврокомісії та Ж.

Боррелю, підготувати доповідь з рекомендаціями до стратегічної дискусії.

У червні 2021 р. Ж. Боррель, доповнив п'ять принципів, які діяли без змін вже п'ять років поспіль, трьома типами дій, надавши їх у вигляді рекомендацій щодо відносин з Росією:

1. давати відсіч (коли Росія порушує міжнародне право та права людини);
2. стримувати (коли Москва намагається посилити тиск на ЄС);
3. вести діалог з питань, які становлять для Євросоюзу інтерес [3].

Таким чином, можна сказати, що запропоновані дії є стратегією відносин блоку з Росією, й ці дії матимуть конкретний механізм впровадження, включаючи три складові: відштовхування, стримування, взаємодія.

Відштовхування. ЄС продовжуватиме виступати проти порушень прав людини і буде виступати на захист демократичних цінностей, в тому числі на міжнародних форумах. ЄС продовжуватиме заявляти про систематичні порушення Росією міжнародного права в Україні, Грузії та інших країнах.

ЄС підтвердить свою підтримку України і її територіальної цілісності, суверенітету і незалежності. Це включає в себе заклик до Росії взяти на себе відповідальність як сторона конфлікту і повністю виконати Мінські угоди.

ЄС буде і надалі належним чином реагувати на зловмисні дії російського уряду, включаючи гібридні загрози, і буде прагнути обмежити ресурси, які російський уряд може використовувати для проведення своєї шкідливої зовнішньої політики.

Стимування. Стратегія пропонує протидіяти загрозам і зловмисним діям РФ більш систематично і узгоджено, забезпечуючи при цьому координацію з партнерами-однодумцями, такими як НАТО і G7.

ЄС повинен і далі розвивати свій потенціал кібербезпеки і захисту, а також свої стратегічні комунікаційні можливості. ЄС продовжить зміцнювати свої можливості протистояти гібридним загрозам і краще використовувати важелі впливу, які надає перехід на альтернативні джерела енергії.

ЄС посилить підтримку східних партнерів, працюючи над повною реалізацією потенціалу Східного партнерства.

Взаємодія. Для просування своїх власних інтересів ЄС хоче залучати Росію до вирішення кількох ключових завдань, таких як боротьба з пандемією коронавірусу та боротьба зі зміною клімату та іншими екологічними проблемами.

Стратегія також пропонує більш технічну взаємодію з урядом щодо економічних питань.

ЄС буде розширювати контакти між людьми, що може включати спрощення візового режиму для деяких громадян Росії, а також посилить підтримку російського громадянського суспільства та правозахисників.

Також ЄС вважає необхідною співпрацю з РФ в рамках "Північного виміру", в Арктиці, із запобігання конфліктам і щодо регіональних і глобальних питань - від Ірану та Близького Сходу до Афганістану, від боротьби з тероризмом до нерозповсюдження ядерної зброї [4].

Даний документ повинен стати основою для розробки подальших шляхів розвитку політики ЄС щодо Росії. Також ці рекомендації повинні бути основою до проведення другої частини стратегічної дискусії щодо відносин з РФ, запланованої на 24-25 червня 2021 р. Однак, незадовго до її проведення Німеччина за підтримки Франції внесла свої пропозиції щодо процесу дискусії, а саме питання пошуку форматів діалогу з Росією, "у тому числі на рівні лідерів". Річ у тому, що до 2014 р. саміти ЄС-Росія відбувалися регулярно. Але у відповідь на анексію українського Криму та конфлікт на Донбасі, Брюссель заморозив більшу частину співпраці з РФ, включно з самітами. Свою позицію канцлерка Німеччини А. Меркель пояснює тим, що Євросоюз повинен "шукати прямих контактів з Росією та російським президентом", адже це, на її думку, - єдиний варіант розв'язання конфліктів. Обґрунтувала вона такий погляд "відповідальністю" перед країнами "Східного партнерства", зокрема Україною та Білоруссю.

Треба зауважити, що у багатьох інших країн ЄС ця ідея викликала нерозуміння. Прем'єрка Естонії К.Каллас зазначила, що пропозиція Берліна і Парижа стала для неї несподіванкою,

причому не з приємних. Глава уряду Польщі М. Моравецький висловив думку, що відновлення діалогу на найвищому політичному рівні можливе лише якщо Росія припинить свою "агресивну політику". Прем'єр-міністр Нідерландів М. Рютте зауважив, що особисто брати участі у зустрічі Європейської Ради з Путіним не буде. З тих лідерів країн ЄС, які захотіли висловитися публічно, однозначно ідею саміту з Росією підтримав лише канцлер Австрії С. Курц [5].

За результатами проведеного 24-25 червня 2021 р. саміту ЄС Європейська Рада ухвалила спільне комюніке, яке містить наступні складові подальших відносин з Росією:

- відкритість Євросоюзу "вибірковій взаємодії" з Росією у таких питаннях, як клімат, охорона здоров'я, Сирія чи Лівія;
- необхідності твердої та скоординованої відповіді ЄС і його держав-членів на подальші ворожі, незаконні та підривні дії Росії. Для цього лідери ЄС дали завдання Єврокомісії та Ж. Боррелю "надати варіанти для додаткових обмежувальних заходів, включно з економічними санкціями";
- необхідності поглиблювати та активізувати політичні й економічні зв'язки з країнами "Східного партнерства", куди входить і Україна, з метою посилити їхню стійкість до різноманітних загроз.

В цілому, процес формування стратегії відносин ЄС щодо Росії не є завершеним. На сьогодні, за результатами самітів, зрозуміло, що держави члени визнають необхідність переходу до більш рішучих та узгоджених дій. Проте, одночасно Європа демонструє небажання вдаватися до додаткових санкцій щодо Москви. Попри обурення у Європі у зв'язку із посиленням агресивної політики Росії та численні звинуваченнями у порушенні прав людини та інших демократичних свобод деякі європейські лідери не повністю підтримуватимуть жорсткішу політику ЄС щодо Москви. Однією з основних причин до цього є енергетичний важіль, бо Росія стала найбільшим постачальником газу до Європи, а після повного завершення будівництва трубопроводу Північний потік-2 буде мати основний пріоритет на континенті. Про це й застерігають Німеччину США, а також Польща, країни Балтії та Україна.

Список використаних джерел

1. Толстов С.В. Політика ЄС щодо Росії: основні проблеми та тенденції. Історико-політичні студії. Зб. наук. праць (2). 2015. С. 97-111.
2. Могеріні: в ЄС узгодили п'ять принципів взаємодії з Росією URL: <https://www.dw.com/uk>
3. Чого чекати від стратегічної дискусії у ЄС щодо відносин з Росією URL: <https://www.dw.com/uk/choho-chekaty-vid-stratehichnoi-dyskusii-u-yes-shchodo-vidnosyn-z-rosiieiu/a-56977028>.
4. Євросоюз представив нову стратегію відносин з Росією URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2021/06/17/7297565/>
5. Саміту ЄС-РФ не буде: як у Брюсселі обговорювали ідею зустрічі з Путіним URL: <https://www.dw.com/uk/samitu-yes-rf-ne-bude-yak-u-briusseli-obhovoriuvaly-ideiu-zustrichi-z-putinym/a-58039963>.

УДК 373.3/.5.091.212.8

ОСВІТНЯ МІГРАЦІЯ ВИПУСКНИКІВ СЕРЕДНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ МАРІУПОЛЯ

Грідіна І.,

*д.і.н., професор кафедри політології та міжнародних відносин
Маріупольського державного університету*

Каргаполова А.,

*студентка IV курсу спеціальності 291 Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії ОС Бакалавр
Маріупольського державного університету*

Петрова С.,

*студентка III курсу спеціальності 291 Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії ОС Бакалавр
Маріупольського державного університету*

Чульська К.,

*студентка спеціальності 052 Політологія ОС Магістр
Маріупольського державного університету*

Сьогодні провідним містом Донецької області у всіх сферах життєдіяльності є Маріуполь, політика місцевої влади якого

останнім часом приділяє велику увагу питанням молоді. Інфраструктура, культурно-масові заходи, створення багатофункціонального вільного молодіжного простору для забезпечення змістовного та якісного дозвілля – усе це, тією чи іншою мірою, орієнтується на запити молодого покоління. Однак в місті, попри всі старання місцевої влади, залишається проблема освітньої міграції випускників середніх навчальних закладів. Спостереження та індивідуальні опитування показують, що є поширеними випадки, коли випускники шкіл надають перевагу контракту в закладах вищої освіти таких міст як Київ, Одеса, Харків, ніж гарантованим бюджетним місцям в ЗВО Маріуполя.

Актуальність даного питання полягає в тому, що територіальна міграція молоді може суттєво вплинути на демографічний фон регіону в досить короткі терміни.

За недостатньої кількості молоді збільшується економічне навантаження на працездатних жителів міста, що вимагає від місцевої влади пошуку додаткових коштів на соціальні витрати, медичне обслуговування (особливо актуально під час Пандемії Covid-19). Також дефіцит молоді створює депопуляцію, обмеженість економічного зростання, а відтак - і перспективи розвитку міста.

З метою виявлення основних причин виїзду молоді Маріуполя до інших міст для здобуття вищої освіти, а також вироблення рекомендацій для місцевої влади та ЗВО Маріуполя щодо залучення випускників до навчання у місті, аналітичною групою «Маріупольська аналітична група» було проведено аналітичне дослідження, зокрема за участю фокус груп старшокласників – майбутніх абітурієнтів.

На сьогодні у Маріуполі діє достатньо багато закладів вищої освіти, що здійснюють підготовку фахівців за більше ніж 70 спеціальностями. На сайті міста (станом на 2020 р.) зазначалось, що ЗВО усього шість, а саме: Маріупольський державний університет; Приазовський державний технічний університет; Азовський морський інститут національного університету «Одеська морська академія»; Донецький юридичний інститут МВС України; Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, Інститут бізнесу та гостинності; Донецький

національний медичний університет – Медичний факультет № 3. Проте в місті діяв також Донецький державний університет управління, що не є зазначеним на сайті, і який розпорядженням Кабінету Міністрів України від 22 вересня 2021 був приєднаний до Маріупольського державного університету. Авторами дослідження ж було нараховано ще два заклади: Маріупольський інститут МАУП та Маріупольська філія Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури.

Що до динаміки вступу школярів м. Маріуполя до закладів вищої освіти міста, то у 2021 р. 64% вступників обрали для продовження освіти місцеві навчальні заклади, 2020 р. 59%, у 2019 – 60%, що у цілому свідчить про збереження тенденції від'їзду випускників шкіл на навчання поза межі міста навіть під час ускладнень внаслідок Пандемії Covid-19.

Якщо порівняти топ-10 – найпопулярніших спеціальностей, які за останні два роки користувалися найбільшим попитом у абітурієнтів України, то усі вони представлені у ЗВО Маріуполя, за виключенням «Інженерії програмного забезпечення». Але навіть за наявності майже усіх популярних в ЗВО міста спеціальностей, майже половина випускників шкіл Маріуполя залишають місто, щоб отримати освіту поза його межами. Таким чином, мова не йде про дефіцит вибору, а про те, чому студенти не обирають для свого навчання ЗВО рідного міста.

У рамках цього дослідження було проведено 2 фокус-групи та опитано 20 респондентів, що є учнями 11 класів маріупольських закладів середньої освіти. Метою фокус-групи було виявлення основних причин, через які випускники залишають Маріуполь та не бажають вступати у місцеві ЗВО. Умовно причини можна розділити на 2 групи: «містодетерміновані», тобто ті, що стосуються безпосередньо м. Маріуполя та ті, що стосуються безпосередньо місцевих закладів вищої освіти.

До першої групи відносяться такі причини, як: проблема з екологією; відсутність перспектив розвитку; труднощі з подальшим працевлаштуванням.

До другої групи причин ми відносимо ті, що стосуються безпосередньо ЗВО м. Маріуполя, а саме: відсутність бажаної

спеціальності (як зазначалось вище, мова йде не про їх відсутність, а про необізнаність майбутніх абітурієнтів з їх наявністю у ЗВО міста); сумніви у якості викладання та компетенції викладачів; відсутність престижу маріупольських ЗВО; негативні відгуки про якість вищої освіти у місцевих ЗВО. «Обізнаність» школярів щодо якості освіти, престижності вишів тощо, як показали опитування, ґрунтується переважно на оціночних судженнях та переказах знайомих та рідних. Перелічені, загалом суб'єктивні, фактори умовно складають «синдром провінційного вищу» для маріупольських закладів вищої освіти.

Орієнтуючись на виявлені причини, загальний характер та емоційний фон отриманих відповідей, аналітичною групою «Маріупольська аналітична група» було вироблено рекомендації для місцевої влади щодо подальшої реалізації місцевої молодіжної політики:

1. Враховуючи те, що молодь називала саме екологію як один з вирішальних факторів від'їзду, місцевій владі варто активно сприяти вирішенню питань із встановленням очисних фільтрів на виробництвах і – головне – доносити свою позицію через ЗМІ до молоді, зробити молодь своїм союзником у боротьбі за чисте повітря міста.

2. Проводити аналітичні дослідження із залученням різних груп молоді м. Маріуполя задля виявлення проблем, що її турбують.

3. Залучення бізнесових кіл м. Маріуполя для створення практики іменних стипендій на навчання у ЗВО міста з подальшим працевлаштуванням.

Рекомендаціями для ЗВО м. Маріуполя стали такі:

1. Розміщення актуальною інформації для абітурієнтів на сайтах та у публіках соцмереж, а також проведення неформальної профорієнтації у школах із залученням студентів та випускників, які працевлаштовані за профілем.

2. Вдосконалення інформативної та іміджевої політики ЗВО. Для університетів в цьому напрямку важливим має стати саме рекламна кампанія, орієнтована на абітурієнтів в соцмережах, зрозумілий та інформативний інтерфейс сайтів в мережі Інтернет.

4. Постійне покращення якості навчання, доведення до абітурієнтам його креативність: системне вдосконалення професійної підготовки науково-педагогічних співробітників ЗВО, залучення до проведення занять відомих вчених, експертів, фахівців-практиків, ярмарки спеціальностей, популяризація студентських стартапів, залучення учнів старших класів до участі в студентських центрах та проектах, освітня мобільність протягом навчання тощо.

Окрім вище перерахованого, важливою на шляху припинення освітньої міграції молоді має стати спільна узгоджена політика місцевої влади та ЗВО. Оптимальними шляхами співробітництва можуть стати:

1. Проведення «аудиту» затребуваності спеціальностей щодо перспективи подальшого працевлаштування випускників у місті.

2. Співпраця у проведенні рекламної кампанії ЗВО, підвищення їх престижу та репутації.

3. Креативні реконструювання/ремонт будівель ЗВО м. Маріуполя, створення зовнішньої привабливості освітнього простору.

4. Використання чиннику «заміщувальної міграції». ЗВО та місцева влада можуть активніше залучати випускників шкіл з приміських населених пунктів, прифронтових та тимчасово окупованих територій Донецької та Луганської області, забезпечивши таким студентам гідні умови проживання та соціального захисту.

УДК 327 (494):061.

РОЛЬ ШВЕЙЦАРІЇ У ВРЕГУЛЮВАННІ КОНФЛІКТУ НА СХОДІ УКРАЇНИ

Єргакова В.,

*студентка IV курсу спеціальності 291 Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії ОС Бакалавр
Маріупольського державного університету*

Швейцарія та Україна встановили дипломатичні відносини невдовзі після здобуття Україною незалежності у

грудні 1991 року, відкривши посольства в обох країнах. Відносини між країнами завжди мали позитивну тенденцію, і з моменту початку збройного конфлікту на сході України вони стали ще тіснішими. Анексія Криму навесні 2014 року порушуючи міжнародне право та спалах збройного конфлікту на Донбасі - два фактори, що лежать в основі внутрішньої та міжнародної напруженості.

На міжнародній арені Швейцарія підтримує Україну і дотримується позиції, що анексія Кримського півострова, що триває, Російською Федерацією з березня 2014 року суперечить національному і міжнародному праву і суперечить територіальній цілісності України. Після «Євромайдану» або «Революції гідності» у 2013–2014 роках Швейцарська республіка вжила заходів щодо миробудування, гуманітарної допомоги та захисту у поєднанні з реформами управління спрямовані на досягнення всеосяжних цілей пошуку мирного та міцного вирішення конфлікту, забезпечення дотримання міжнародного права людини, та зміцнення демократії [6].

Зусилля європейської держави зосереджені на сприянні мирному врегулюванню конфлікту на сході України, зокрема шляхом відрядження експертів до переговорів Тристоронньої контактної групи. Швейцарські експерти, які спеціалізуються на посередництві, переговорах про припинення вогню та амністії, а також у гуманітарній допомозі, допомагають виробити та реалізувати політичні рішення конфлікту на сході України. Швейцарія бере участь у діалозі та робить дипломатичні зусилля як на двосторонньому, так і на багатосторонньому рівні для забезпечення прогресу та, зрештою, успіху цих ініціатив. Гуманітарна допомога Швейцарської Конфедерації, діючи у незалежній та неупередженій якості, продовжує діяти по обидва боки від лінії зіткнення на сході України. Подальші цілі включають зміцнення демократичних інституцій на національному та субнаціональному рівнях у контрольованих державою територіях та, зокрема, заохочення жінок та вразливих груп до участі у політичних процесах.

Швейцарія у максимально можливій мірі підтримує регіони та осіб, які постраждали від збройного конфлікту, як на стороні, яку контролює уряд України, так і на стороні,

контрольованій збройними групами. Підтримка зосереджена найбільш на постраждалих людях, особливо на особах, переміщених у результаті конфлікту [3].

У відповідь на запит допомоги з травня 2015 року Швейцарія відправила 7 гуманітарних конвоїв з необхідними продуктами для очищення води. Вантажівки та потяги, які перевозили кілька тон хімікатів, безперешкодно перетнули лінію зіткнення. У вантажах були предмети медичного призначення та ліки, призначені для лікарень по всьому регіону. Швейцарія стала першою державою, яка надала допомогу такого масштабу співтовариствам, що живуть по обидва боки від лінії зіткнення. У травні 2016 року Швейцарія стала першою країною, яка перевезла вантажі залізницею. Фактично до цього жодна організація не могла цього зробити. Швейцарську допомогу отримали понад 3 млн осіб, і значно знизилася кількість захворювань, спричинених вживанням небезпечної води.

Загалом, у період 2015-2018 років. Швейцарія збільшила свою підтримку Україні зі внеском у 100 млн швейцарських франків на даний період, а також за підтримки центрального уряду в Києві та співрозмовників на непідконтрольній уряду території вже відправила в зону конфлікту 9 гуманітарних транспортних засобів з 9500 тон гуманітарної допомоги [1].

У потерпілому від конфлікту районі Східної України Швейцарія, як і раніше, віддана і заохочує повагу до гуманітарних принципів - гуманності, неупередженості, нейтралітету та незалежності, а також надає пряму допомогу. У грудні 2019 року конвой Швейцарської гуманітарної допомоги здійснив одинадцять транспортування гуманітарних вантажів постраждалому населенню по обидва боки лінії зіткнення на сході України. У червні того ж року Швейцарія організувала ще одне постачання 2500 тон гуманітарної допомоги на загальну суму 2,7 млн. швейцарських франків на схід України. 130 вантажівок з медикаментами та хімікатами для очищення питної води було відправлено партнерам по обидва боки від лінії зіткнення.

Швейцарія координує свою підтримку з роботою міжнародного співтовариства. Проте вона підтримує неупередженість між двома конфліктуючими сторонами.

Швейцарські гуманітарні перевезення координуються з урядом України та місцевими партнерами та відповідають Багаторічному плану гуманітарного реагування ООН. Гуманітарна допомога Швейцарії зосереджена на наступних трьох сферах втручання, таких як підтримка гуманітарного реагування та координації на місцях за допомогою відрядження та фінансових внесків до агентств ООН та МКЧХ, прямі операції в галузі охорони здоров'я та питної води в регіоні та заходи щодо захисту за допомогою внесків партнерам організації [4].

Таким чином, Швейцарія прагне сприяти примиренню, миру та розвитку в Україні. Її діяльність спрямована на підтримку трансформації конфлікту та побудову демократичної держави. Швейцарія працює над стабілізацією політичної ситуації в Україні та досягненням мирного вирішення збройного конфлікту.

Список використаних джерел

1. Bilateral relations Switzerland–Ukraine. URL: <https://www.eda.admin.ch/eda/en/fdfa/representations-and-travel-advice/ukraine/switzerland-ukraine.html> (дата звернення 10.11.2021 р.).
2. Development cooperation and humanitarian aid, SDC. URL: <https://www.eda.admin.ch/countries/ukraine/en/home/vertretungen/botschaft/kooperationsbuero.html> (дата звернення 10.11.2021 р.).
3. Embassy of Switzerland in Ukraine. URL: <https://www.eda.admin.ch/countries/ukraine/en/home/representations/embassy-in-kiev.html> (дата звернення 10.11.2021 р.).
4. Swiss cooperation strategy for Ukraine 2020-2023. URL: https://www.eda.admin.ch/content/dam/deza/en/documents/laender/cooperation-programme-ukraine_EN.pdf (дата звернення 10.11.2021 р.).
5. Switzerland's activities in Ukraine. URL: <https://www.eda.admin.ch/eda/en/fdfa/fdfa/aktuell/dossiers/alle-dossiers/engagement-der-schweiz-in-ukraine.html> (дата звернення 10.11.2021 р.).

УДК 327(73:477)

РОЛЬ США У ВРЕГУЛЮВАННІ УКРАЇНСЬКОЇ КРИЗИ

Каргаполова А.,

*студентка IV курсу спеціальності 291 Міжнародні відносини,
супільні комунікації та регіональні студії ОС Бакалавр
Маріупольського державного університету*

Сполучені Штати надають вагоме сприяння Україні у відстоюванні територіальної цілісності та суверенітету нашої держави і протидії російській агресії, мобілізації міжнародної спільноти, зміцненні обороноздатності й енергетичної безпеки України, залученні міжнародної допомоги для реалізації всеосяжних політичних, економічних та соціальних реформ, а також зміцнення верховенства права в Україні.

Незаконні спроби РФ щодо окупації Криму та російська військова агресія на Донбасі мобілізували Конгрес США у підтримці нашої держави. З лютого 2014 р. у Конгресі було представлено декілька десятків проектів законів та резолюцій щодо України. Понад десять з них, ключових, були схвалені, у т.ч. закони «Підтримка суверенітету, територіальної цілісності, демократії та економічної стабільності в Україні», «Підтримка української свободи», а також «Закон про протидію супротивникам Америки через санкції». Конгрес практично одностайно підтримав надання Україні летального озброєння для протидії російській агресії. Законодавство щодо запровадження санкцій проти будівництва газопроводу «Північний потік – 2», яке було ухвалене наприкінці 2019 року.

У 2018 році адміністрація Білого дому оголосила невизнання возз'єднання Криму з Росією офіційною політикою США і пообіцяла не пом'якшувати антиросійські санкції, пов'язані з півостровом доти, доки Москва не поверне контроль над ним Києву. невизнання приєднання півострова до Росії [1].

«Кримську декларацію» було опубліковано на сайті Держдепартаменту США 25 липня 2018 року за підписом глави американського зовнішньополітичного відомства. У документі Вашингтон звинувачує Москву в тому, що своїм вторгненням в Україну у 2014 році та спробою анексії Криму Росія намагалася підірвати фундаментальний міжнародний принцип: жодна

країна не може змінити кордони іншого силою. У документі наголошується, що, як і у випадку з «Декларацією Уеллеса» від 1940 року (у тому документі Вашингтон відмовився визнавати входження Латвії, Литви та Естонії до складу СРСР), США підтверджують свою політику відмови визнати претензії Кремля на суверенітет над територією, яка «була захоплена силою з порушенням міжнародного права». І у згоді з союзниками, партнерами та міжнародною спільнотою заявляють про необхідність підтримувати цю політику до відновлення територіальної цілісності України [2].

Окрім політичної підтримки Сполучені Штати надають Україні й військову допомогу. За сім років конфлікту на Донбасі США надали Україні військову допомогу на суму понад 2,5 млрд. доларів. Вашингтон активно фінансував модернізацію української армії. На початку збройного конфлікту на сході України США постачали до країни допомогу виключно нелетального характеру. Так, у листопаді 2014 року Київ отримав мінометні радары, взимку – теплу військову форму. Пізніше США поставили броньовані позашляховики, автомобілі для евакуації, контрбатареїнні радары і навіть неударні безпілотники "Рейвен" (Raven), які США досі використовують у наземних операціях. Щоправда, в українських умовах "Рейвени" виявилися вразливими для російських систем радіоелектронної боротьби.

Восени 2018 року в Україну поставили американські катери "Айленд" (Island). Через анексію Криму Росією та ситуацію на сході Україна перестала контролювати частину акваторій Чорного та Азовського морів. У тому ж 2018 році Київ отримав першу летальну зброю від США - протитанкові ракети, що самонаводяться – "Джавелін" (Javelin), 37 пускових установок та 210 ракет вартістю 47 млн доларів. "Джавеліни" ретельно приховували. В умовах суворої таємності навчали операторів. Вперше широка публіка спромоглася побачити нове озброєння на параді на честь Дня незалежності. Допомога Вашингтона Києву не обмежується зброєю та екіпіруванням. Американські інструктори – разом з іншими партнерами України – постійно навчають військових: тактиці, взаємодії між собою та з іноземними підрозділами.

Усього з 2014 року США поставили в Україну понад п'ятсот видів обладнання та озброєння. Наприкінці квітня 2021 року у Вашингтоні ухвалили закон про розширення щорічної військової допомоги Україні. Напередодні візиту Зеленського влада США погодила черговий пакет допомоги ще на 60 млн. доларів [3].

До того ж, Сполучені Штати готові надати і дипломатичну підтримку Україні. Наприклад, хоча США не є учасником Нормандського формату, неодноразово порушувалося питання залучення до цих переговорів США. Заступник державного секретаря США Вікторія Нуланд зробила заяву, що США готові брати участь у Нормандських переговорах у будь-який спосіб, чи це Нормандський формат, чи паралельна підтримка, оскільки наразі цей формат став гальмувати [4].

У вересні 2021 року Україна та Сполучені Штати Америки зробили спільну заяву щодо стратегічного партнерства. Конкретніше, США підтвердили свою позицію щодо української кризи. Вони заявили, що Сполучені Штати не визнають і ніколи не визнають російську спробу анексії Криму та підтверджують повну підтримку міжнародних зусиль, включно з тими, що вживаються в Нормандському форматі, спрямованих на врегулювання конфлікту, розв'язаного Росією на сході України, дипломатичним шляхом на основі міжнародного права, включно зі Статутом ООН. Сполучені Штати підтримують зусилля України у використанні Кримської платформи для зосередження міжнародної уваги та дій на гуманітарних і безпекових наслідках російської окупації Криму з метою мирного відновлення контролю України над цією територією відповідно до міжнародного права. Також, Сполучені Штати оголосили про новий пакет безпекової допомоги в обсязі 60 мільйонів доларів, що включає бронебійні системи «Джавелін» та інше оборонне летальне й нелетальне обладнання, яке дасть змогу Україні більш ефективно захищати себе від російської агресії [5].

Отже, як висновок ми можемо зазначити, що Сполучені Штати повністю підтримують Україну у врегулюванні військово-політичної кризи на її території. Україна та США співпрацюють у даному питанні за багатьма напрямками, а саме: політичний, дипломатичний, військовий. Вашингтон був

і продовжує бути одним з найбільших донорів української армії. У Стратегічній угоді між цими державами зазначається, що у будь-якому разі у питаннях російсько-українського конфлікту США залишаються на боці нашої держави.

Список використаних джерел

1. Політичні відносини України та США. / Посольство України в Сполучених Штатах Америки. URL: <https://usa.mfa.gov.ua/ukrayina-ta-ssha/politichni-vidnosini-mizh-ukrayinoyu-ta-ssha>
2. Злобин А. С места в карьер: что означает «Крымская декларация» США для России. URL: <https://www.forbes.ru/biznes/365221-s-mesta-v-karer-cto-oznachaet-krymskaya-deklaraciya-ssha-dlya-rossii>
3. Военная помощь США Украине составила уже 2,5 млрд долларов. На что пошли эти деньги? URL: <https://www.currenttime.tv/a/ukraine-armiya/31439070.html>
4. США готовы участвовать в "нормандском" процессе в любой способ – Нуланд. URL: <https://www.pravda.com.ua/rus/news/2021/09/10/7306777/>
5. Спільна заява щодо стратегічного партнерства України та Сполучених Штатів Америки. URL: <https://www.president.gov.ua/news/spilna-zayava-shodo-strategichnogo-partnerstva-ukrayini-ta-s-70485>

УДК 323.21-053.6(477.52/.6)

РЕГІОНАЛЬНІ ТА МІСЦЕВІ СТРАТЕГІЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ НА СХОДІ УКРАЇНИ

Кондратенко А.,

студентка спеціальності 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії ОС Магістр Маріупольського державного університету

Володіючи значним потенціалом, молодь виступає носієм прогресивних інтелектуальних, творчих і новаторських ідей. На сьогоднішній день молодіжна політика є повноцінним інформаційним і ресурсним забезпеченням вибору молодих

людей, а також активним стимулом ініціатив молоді та її організацій. У зв'язку з цим сучасна молодіжна політика має бути гнучкою, поєднуючи в собі децентралізовану громадську складову і централізовану адміністративну.

Сьогодні молодіжна політика - це стратегія і тактика молодіжного руху. Її мета полягає в постійному відстеженні бажань молоді, а також прагнення молодих людей до створення відповідних послуг, заходів та програм. Тож, аналіз відповідності виконаних молодіжних проектів (2016-2020 рр.) і програм потребам молоді в межах реалізації регіональної та місцевої молодіжної політики дає змогу оцінити ефективність останніх.

В Україні механізм координації молодіжної політики сформований на рівні центральних органів державної влади, які координують роботу регіональних та місцевих виконавчих органів. У регіонах нашої країни реалізація молодіжної політики здійснюється регіональною та місцевою владами (обласні, міські та районні управління у справах сім'ї та молоді, молодіжні парламенти тощо), та виступає системним процесом, який передбачає собою всебічний вплив на молодь. У даному процесі задіяно велику кількість територіальних і галузевих інституцій

Основою реалізації молодіжної політики Луганської області з 2016 по 2020 рр. була Регіональна цільова програма «Молодь Луганщини» [6]. Реалізація програми мала важливе соціально-економічне значення та дозволила домогтися позитивних результатів в молодіжній політиці на території області. Регіональні органи державної влади Луганської області відповідають за формування сукупної системи підтримки молодих сімей, зокрема підтримки фінансової субсидіарної допомогою для придбання або будівництва власного житла. На сьогоднішній день в регіоні завершилась основна є цільова програма «Забезпечення молоді житлом на 2018-2020 рр.», що була створена з метою допомоги молодим сім'ям у вирішенні житлових проблем, а також поліпшення житлових умов малозабезпечених [5]. Дана програма створена з урахуванням одноразово реалізованих заходів щодо поліпшення іпотечного житлового кредитування. Крім цього, програма спрямована на підвищення доступності житла та гарантування іпотечних

кредитів молодим сім'ям. Реалізація програми повністю відповідає концепції державної підтримки різним категоріям громадян при поліпшенні житлових умов, за допомоги місцевого бюджету шляхом надання можливих субсидій на покупку житла.

Однією з основних проблем громад Луганської області є проблема погіршення здоров'я молодих людей. Аналіз Доповіді про реалізацію молодіжної політики в 2019 р. в Луганській області, дає підстави констатувати, що в області гостро стоїть проблема токсикоманії та наркоманії серед молоді [2]. Відбувається збільшення числа осіб, що стоять на диспансерному обліку. Про недбале ставлення молодих громадян в Луганській області до свого здоров'я свідчать шкідливі звички, що негативно позначаються на здоров'ї. Найпоширенішими є зловживання алкоголем і паління. З метою поліпшення здоров'я молодих громадян і пропаганди здорового способу життя Постановою місцевої влади Луганської області була затверджена державна програма «Розвиток фізичної культури і спорту» [2].

- Також проблемою в Луганській області є злочинність серед молодих людей. Молодіжна злочинність є вагомим загрозою національній безпеці країни. У регіоні злочинність серед молоді становить 2,9% від загального числа жителів. З метою вирішення проблеми молодіжної злочинності органи місцевої влади Луганської області стимулюють молодих людей долучатися до громадської діяльності. У зв'язку з цим місцева влада Луганської області затвердила «Положення про Молодіжний уряд Луганської області», основними цілями якого є залучення молодих людей до участі у формуванні та реалізації молодіжної політики області, а також участь молодих людей в створенні концепції економічного і соціального розвитку регіону [2]:

У молодіжному середовищі регіону актуальною залишається проблема працевлаштування, для розв'язання якої необхідне створення доступних молодіжних ресурсів в засобах масової інформації, що дадуть можливість молодим людям знаходити інформацію про працевлаштування в регіоні. Покращити ситуацію з працевлаштуванням можливо за рахунок заходів та програм активізації підприємницької

діяльності молоді, які були у достатній кількості реалізовані в Луганській області. Проте деякі проблеми молодіжного підприємництва досі не вирішені:

- недосконалість нормативної бази, яка практично не регулює підприємництво серед молодого покоління,
- низька ефективність інфраструктури підтримки молодіжного підприємництва,
- низька залученість молоді до сфери бізнесу,
- нерозвиненість системи інформаційної та державної підтримки молодих підприємців тощо.

Серед успіхів молодіжної політики Луганської області необхідно відзначити реалізацію заходів підтримки молоді у сфері освіти і та професійної орієнтації, які здійснюється через надання студентам обласних іменних стипендій та щорічних грантів. Серед інших областей Луганська відзначається тим, що в регіоні встановлені бюджетні асигнування по оплаті і надання освітніх послуг з теоретичного і виробничого навчання, стажування; оплаті за оренду приміщень освітніх організацій; надання підтримки безробітним громадянам при їх спрямуванні на професійне навчання в іншу місцевість тощо [1].

Ще одним позитивним аспектом реалізації молодіжної політики в Луганській області є організація цільової контрактної підготовки молодих фахівців для потреб регіону. Незважаючи на те, що цільова контрактна підготовка є досить ефективним заходом підтримки молоді, в області існує ряд проблем, вирішення яких дозволить підвищити якість даного напрямку: слабкий зв'язок реальних потреб студентів регіону з планами набору студентів на певні спеціальності; відсутність в системі цільової контрактної підготовки Луганської області можливостей цільового набору організаціями будь-яких форм власності за їх рахунок; слабка взаємодія між вищими навчальними закладами регіону і роботодавцями протягом усього терміну навчання.

Отже, у молодіжній політиці Луганської області можна виокремити два пріоритетних напрямки розвитку - соціально-культурний та економічний. Ключовими серед них виступають реалізація прав на працю, здійснення державної підтримки

молодим сім'ям, а також забезпечення економічної самостійності молоді.

Разом з тим, необхідно зазначити, що молодіжна політика в Луганській області стикається з низкою проблем:

- 1) наділення молодіжних структур додатковими функціями (функції розвитку фізичної культури і спорту об'єднують з функціями управління молодіжною політикою);
- 2) потребує вдосконалення якісний і кількісний склад працівників структур у справах молоді;
- 3) низький рівень виховної роботи з молоддю;
- 4) відсутня чітка вертикаль взаємодії з молодіжними та дитячими громадськими організаціями;
- 5) в адміністраціях багатьох районів і міст області недостатньо уваги приділяється зміцненню довіри до органів у справах молоді.

Відповідно до проведеного соціологічного дослідження, молодь регіону сприймає органи місцевої влади переважно відсторонено, а то й негативно. Молодь не відносить до визначальних умов досягнення своїх цілей допомогу владним органам. Практично чверть опитаних (22,4%) вважає, що їх проблеми можуть бути вирішені лише при сумлінному виконанні місцевою владою своїх обов'язків. При цьому 21,18% респондентів відзначили своє бажання отримувати від муніципалітету будь-які матеріальні стимули, а також 23,32% молодих людей висловили сподівання виділення соціальних пільг. Деякі опитувані (14,36%) вважають, що місцева влада їм нічим не може допомогти. Узагальнюючи результати даного дослідження, необхідно відзначити, що рівень суспільно-політичної активності Луганської молоді є значно низьким. Лише третина молодих людей регіону висловлює своє бажання брати участь у суспільно-політичному житті, однак проявляє інтерес в основному до форм участі, що приносить їм особисту вигоду. Даний показник типовий для сучасної української молоді в цілому, що не може вважатися задовільним. Результати дослідження також дозволили зробити висновок про те, що низький рівень суспільно-політичної активності молодих людей Луганської області пов'язаний з двома обставинами:

1) з орієнтацією більшості молодих людей регіону на розваги і задоволення (за умови, що суспільно-політичне життя не є засобом задоволення прагнення до задоволень, а навпаки, вимагає значних витрат сил);

2) з відсутністю в регіоні, як і в країні в цілому, системи розвитку соціально-політичної активності молодого покоління.

Для подолання даних проблем в регіоні необхідно стійке розуміння того, що державна молодіжна політика є одним з найбільш важливих, стратегічних напрямків діяльності органів виконавчої влади. Тому організація системної роботи всіх органів влади щодо виконання цього завдання має стати пріоритетом.

Можна відзначити, що молодь Луганської області зацікавлена у вирішенні своїх проблем і не знімає з себе відповідальність, проте їй необхідна підтримка всіх рівнів влади (з особливим значенням органів центральної влади, що, швидше за все, пов'язано з найбільшим ступенем довіри до даного рівня).

У Донецькій області молодіжна політика реалізується представництвами владних органів, громадських організацій і об'єднань, а також інших соціальних інститутів, орієнтованих на рішення проблем молодого покоління в усіх сферах його життєдіяльності. Молодіжна політика регіону передбачає створення і реалізацію необхідних соціальних умов інноваційного розвитку області, зокрема на базі активної взаємодії з громадськими організаціями і об'єднаннями, а також інститутами громадянського суспільства. З 2017 р. в області функціонувала програма «Освіта Донеччини у Європейському вимірі 2017-2020 рр.» [3]. Крім цього, особливим напрямом програми був проект «Нове освітнє середовище», де наявно визначаються головні індикатори оцінки ефективності роботи програми: кількість молодих людей, які беруть участь в різних формах самоорганізації і структурах соціальної спрямованості; кількість заходів, проектів, спрямованих на патріотичне виховання молоді та формування культурних і моральних цінностей серед молоді; кількість військово-патріотичних об'єднань / кількість учасників (вихованців); кількість молодих людей, залучених до

програм і проекти, спрямовані на інтеграцію в життя суспільства [3].

Подібні цільові орієнтири зрідка зустрічаються в діючих обласних програмах інших регіонів України, що істотно знижує результативність їх виконання.

Аналізуючи основні молодіжні програми Донецької області, можна сказати, що їх реалізація стикається з низьким рівнем залученості молоді у суспільне життя, зниженням інтересу молоді до творчої, наукової та інноваційної діяльності, а також відсутністю належної системи підтримки молоді, яка опинилася у важкій життєвій ситуації. Відтак, у Донецькій області особливо гостро стоїть питання підвищення якості людського ресурсу молоді, максимально глибоку і ефективну соціалізацію молодих людей, мінімізацію соціальних і фізичних втрат, а також формування у молоді лідерських якостей та установок на самостійність.

Таким чином, необхідно відзначити, що молодіжна політика Донецької області потребує застосування якісно нових підходів до вирішення проблем даної категорії населення та вдосконалення системи заходів, спрямованих на створення умов та можливостей для успішної соціалізації, ефективної самореалізації молоді, розвитку її потенціалу в інтересах міського округу.

Головним інструментом визначення мети й планування роботи з молоддю на території Донецької області до 2021 р. була програма «Національно-патріотичного виховання дітей та молоді у Донецькій області на 2016-2020 роки». План реалізації Програми містить 11 заходів, в яких щорічно бере участь більше 30% від загальної чисельності молоді регіону. Основною метою роботи з молоддю в Донецькій області було створення умов для успішної соціалізації та ефективної самореалізації молодих громадян, розвиток потенціалу молоді та його використання в інтересах соціально-економічного розвитку регіону.

Крім того, в рамках реформи децентралізації спроможні громади вже почали розробку власних соціальних програм/стратегій у напрямку «Молодь» з урахуванням особливостей розвитку, потенціалу, відкритості, фінансової

спроможності громад та партнерства з міжнародними організаціями/донорами.

Таким прикладом є громада міста Маріуполь, яка провела комплекс заходів задля розуміння ефективності існуючих програм та стратегій міста 2017-2021: було проведено оцінку ефективності даних програм та стратегій за 14-ма напрямками, а також ініційовано онлайн-марафон «Місто можливостей» за ініціативи Маріупольської міської ради та за підтримки проектів USAID Democratic Governance East (DG-East) та USAID Economic Resilience Activity (ERA) для визначення основних пріоритетів розвитку міста.

Результатом даної роботи стало визначення тем «екологія та молодь» топ-темами розвитку Маріупольської громади до 2030 року. Тож очікувано, що Маріуполь спираючись на Цільову Соціальну Програму «Молодь України» 2021-2025 буде трансформувати її з урахуванням власних проблем.

Також для моніторингу пріоритетного для громади напряму «Молодь», м. Маріуполь приєдналося до дослідницького проекту «Індекс благополуччя молоді - муніципальний індекс» в 2020 році [6].

Разом з тим, зважаючи на особливості імплементації цільових соціальних програм «Молодь» на місцях можна побачити, що загальною тенденцією є незначне коригування державної цільової соціальної програми «Молодь України». На сьогодні в умовах реформи децентралізації, частково питання специфічного трансформування програм «Молодь» у деяких громадах вже розпочато, проте вбачається потреба інформаційно-дослідницького супроводу всіх громад Донецької та Луганської областей.

Наразі, в Донецькій та Луганській областях діють такі регіональні програми як «Молодь Донеччини 2021-2025 рр.» та «Молодь Луганщини 2021-2025 рр.», Регіональна цільова програма національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2021-2025 роки, в яких місцева влада врахувала прогалини попередніх програм з метою покращення стану молодіжної політики в регіоні.

Таким чином, слід зробити висновок про те, що молодь в усі часи була, з одного боку, потенціалом позитивних змін в суспільстві, а з іншого - можливим фактором соціальної

нестабільності. На теперішній час в Донецькому та Луганському регіонах стає виключно актуальним сприяння в адаптації молодих людей до сучасних соціально-економічних умов в рамках реалізації державної молодіжної політики. Розвиток суспільно-політичної активності молоді, забезпечення її стабільності, створення умов для її професійної адаптації та подальшого розвитку є основним механізмом її соціалізації. Особливу роль при цьому мають відігравати органи державного і муніципального управління, що реалізують молодіжну політику з опорою на наукові дослідження в молодіжному середовищі міста і регіону.

Список використаних джерел

1. Доповідь про реалізацію молодіжної політики в 2019 р. в Луганській області // Луганська обласна державна адміністрація. 2019. URL: http://loga.gov.ua/oda/documents/official/pro_zatverdzhennya_regionalnoyi_cilovoyi_programi_molod_luganshchini_na_2019 (дата звернення 23.10.2021).
2. Положення «Про Молодіжний уряд Луганської області» // Луганська обласна державна адміністрація. 2020. URL: http://loga.gov.ua/oda/documents/official/pro_zatverdzhennya_regionalnoyi_cilovoyi_programi_molod_luganshchini_na_2020 (дата звернення 23.10.2021).
3. Регіональна програма розвитку освіти «Освіта Донеччини у Європейському вимірі 2017-2020 рр» // Донецька обласна державна адміністрація. 2017. URL: <https://dn.gov.ua/storage/app/media/uploaded-files/Osvita-Donetchchynu.pdf> (дата звернення 23.10.2021).
4. Регіональна цільова програма «Молодь Луганщини» (2016-2020 рр.) // Луганська обласна державна адміністрація. 2016. URL: http://loga.gov.ua/oda/documents/official/pro_zatverdzhennya_regionalnoyi_cilovoyi_programi_molod_luganshchini_na_2016.
5. Цільова програма «Забезпечення житлом молодих сімей в місті Луганську на 2017-2020 роки» // Луганська обласна державна адміністрація. 2017. URL: http://loga.gov.ua/oda/documents/official/pro_zatverdzhennya_regionalnoyi_cilovoyi_programi_molod_luganshchini_na_2017.

a_regionalnoyi_cilovoyi_programi_molod_luganshchini_na_2
020 (дата звернення 23.10.2021).

6. Індекс благополуччя молоді // Муніципальний індекс благополуччя. URL: молоді <http://ibm.mariupolrada.gov.ua/> (дата звернення 23.10.2021).

УДК 323(477.6-074)

РЕІНТЕГРАЦІЯ МОЛОДІ З ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ ЯК ОДИН З НАПРЯМКІВ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

*Константинова Ю.,
к.і.н., доцент кафедри політології та міжнародних відносин
Маріупольського державного університету*

Війна на Сході України яка продовжується вже майже вісім років, має вплив на всі сфери нашого життя і всі категорії населення. Молодь є одним з найбільш цінних ресурсів будь-якого суспільства, тому особлива увага до її прагнень та бажань є вкрай виправданою. Сьогодні ми маємо ситуацію коли на тимчасово окупованих територіях Донецької та Луганської областей, зростає ціле покоління яке знає про державу Україна, лише з фейків, пропаганди окупантів та нечисленних ресурсів інтернет. Тому, особливо актуальним завданням державної політики є створення умов для отримання української освіти такими особами і подальша реінтеграції їх до українського суспільства.

З кожним роком для молоді з тимчасово окупованих територій ускладнюється вступ до українських закладів освіти, оскільки вона не вивчає у школах українську мову та історію України, які є обов'язковими предметами для проходження атестації та складання вступних екзаменів. Одним з інструментів що допомагає вирішувати це питання виступають освітні центри «Донбас-Україна» та «Крим-Україна», які розпочали свою роботу у 2016 році і були створені Міністерством освіти та науки України.

Основним завданням цих структур є супровід та допомога абітурієнтам з тимчасово окупованих територій та населених

пунктів на лінії зіткнення вступити до українських закладів вищої освіти без паспорта, атестата та без проходження Зовнішнього незалежного оцінювання. У 2021 році таких центрів діяло 226 і за результатами вступної компанії через них до українських ЗВО було зараховано 2083 особи, для порівняння у 2016 році – 1008 осіб [1], отже кількість абітурієнтів зросла удвічі. Хоча, цей показник міг бути і ще більше, адже карантинні заходи пов'язані з COVID-19 значно ускладнили перетин лінії розмежування з тимчасово окупованими територіями.

У 2021 році для поліпшення процедури вступу був затверджений та введений у дію новий Порядок прийому мешканців тимчасово окупованих територій та територій населених пунктів на лінії зіткнення (наказ МОН від 1 березня 2021 року №271). Порядок містить вдосконалений механізм, який дозволяє вступникам проходити річне оцінювання та державну підсумкову атестацію, отримувати документ державного зразка про базову середню освіту або повну загальну середню освіту, а також вступати до закладів освіти для здобуття вищої, фахової передвищої або професійно-технічної освіти [1].

Також, у цьому році на базі українських ЗВО діяли безкоштовні підготовчі курси для абітурієнтів із Криму й Донецької та Луганської областей, тривалістю два місяці під час яких слухачі отримували стипендію та безкоштовно проживали у гуртожитках. Цією можливістю скористалися 199 абітурієнтів, які обрали 15 закладів з 23 запропонованих [2]. Слухачі мали змогу вивчати українську мову та літературу, історію України, математику, для них організовувались різні заходи психологічного, культурно-освітнього та спортивного спрямування, які сприяли емоційному розвантаженню.

Одним з ЗВО, що активно долучився до процесу реінтеграції молоді є Маріупольський державний університет - єдиний класичний університет у Донецькій області. Починаючи з 2016 року на базі університету працює центр «Донбас-Україна» з 2021 року «Крим-Україна». За час роботи центрів по консультацію до них звернулись близько 700 осіб, студентами МДУ стали біля 450 осіб [3, 4]. У 2021 році МДУ

став одним із закладів які було обрано для проведення безкоштовних підготовчих курсів.

Отже, в Україні створено певні умови для вступу молоді з тимчасово окупованих територій до українських закладів освіти: існує спрощена процедура вступу, виділяються бюджетні місця для такої категорії вступників, організовуються безкоштовні підготовчі курси. Хоча статистика показує зростання кількості абітурієнтів з Криму та тимчасово окупованих територій Донецької та Луганської областей, але ці показники не дуже великі (в двічі за п'ять років). Крім того, останні два роки існують певні проблеми з перетином лінії розмежування, офіційно пов'язані з протидією поширенню COVID-19, але насправді зі спробою обмежити виїзд молоді. Крім того, з плином часу нове покоління що зростає на тимчасово окупованих територіях все менше знає українську мову, історію і все менше має можливостей до їх вивчення, що значно обмежує потенціал заохочення до вступу у українські ЗВО як інструменту реінтеграції молоді. Тому, нагальною необхідністю є постійна розробка нових механізмів повернення молоді до життя в Україні і сьогодні це має бути одним з центральних завдань повернення тимчасово окупованих територій.

Список використаних джерел

1. Презентовано підсумки Вступної кампанії 2021 року до закладів вищої освіти з тимчасово окупованих територій Донбасу та Криму. URL : <https://mon.gov.ua/ua/news/prezentovano-pidsumki-vstupnoyi-kampaniyi-2021-roku-do-zakladiv-vishoyi-osviti-z-timchasovo-okupovanih-teritorij-donbasu-ta-krimu> (дата звернення 18.11.2021).
2. Підготовчі курси: скільки абітурієнтів з ОРДЛО та Криму вступило, до яких вишів і як відбувається навчання. URL : <https://kanaldom.tv/uk/podgotovitelnye-kursy-skolko-abiturientov-iz-ordlo-i-kryma-postupilo-v-kakie-vuzy-i-kak-prohodit-obuchenie/> (дата звернення 18.11.2021).
3. Звіт про роботу освітнього центру «Донбас-Україна» Маріупольського державного університету у 2020 році URL : http://mdu.in.ua/PK/zonaATO/zvit_pro_robotu_osvitn

ogo_centru-donbas-ukrajina-2.pdf (дата звернення 18.11.2021).

4. «Україна відкрита для вас»: Міністр освіти і науки України Сергій Шкарлет зустрівся з молоддю із тимчасово окупованих територій URL : http://mdu.in.ua/news/ukrajina_vidkrita_dlja_vas_ministr_ოსვტი_ი_ნაუკი_უკრაინი_სერგი_შკარლეთ_ზუსტრისჯა_ზ_აბიტურიენთამი_იზ_ტიმჩასოვო_ოკუპოვანიჰ_ტერიტორი/2021-07-16-3959 (дата звернення 18.11.2021).

УДК 354.078(477)

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ДІЯЛЬНОСТІ МІНІСТЕРСТВА З ПИТАНЬ РЕІНТЕГРАЦІЇ ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ

Лазаренко А.,

студентка IV курсу спеціальності 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії ОС Бакалавр Маріупольського державного університету

З метою швидкого реагування на нові виклики, з якими зіткнулася Україна внаслідок тимчасової окупації деяких територій, було створено державний орган, цілю якого стала розробка та реалізація державної політики щодо тимчасово окупованих територій. Після довгого процесу пошуку найбільш оптимального формату цього органу ці завдання були покладені на Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій (Мінреінтеграції). Дослідження засад, принципів та напрямків діяльності цього органу представляють значний науковий інтерес, адже дозволяють оцінити ефективність процесу вирішення найбільш важливого завдання, що стоїть сьогодні перед Українською державою, – відновлення територіальної цілісності та державного суверенітету.

Сьогодні Мінреінтеграції забезпечує формування та реалізує державну політику з питань тимчасово окупованих територій у Донецькій і Луганській областях та тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і міста

Севастополя, а також прилеглих до них територій, інформаційного суверенітету України (крім здійснення повноважень з управління цілісним майновим комплексом Українського національного інформаційного агентства «Укрінформ»). Мінреінтеграції ставить цілі, які включають не тільки безпечну реінтеграцію тимчасово окупованих територій (ТОТ), але і економічний розвиток цих територій, захист прав та свобод осіб, що там проживають, підтримку постраждалих громадян та інше. На даному етапі Міністерством було реалізовано більш ніж тисячу різноманітних проєктів.

Процес створення цього Міністерства не був швидким. Воно було утворене 20 квітня 2016 року шляхом злиття Державного агентства з питань відновлення Донбасу і Державної служби з питань АР Крим та Севастополя під назвою Міністерство з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб України (МТОТ). Але, 2 вересня 2019 року воно було злито з Міністерством з питань ветеранів. Після негативної реакції політичних діячів та громадськості на таке злиття у березні 2020 року Кабінет Міністрів України відмінив це рішення та відокремив міністерства, повернувши Мінреінтеграції колишню назву. Воно є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику з питань тимчасово окупованих територій у Донецькій і Луганській областях та тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя, а також прилеглих до них територій [2].

Змінювалися і очільники цього органу. Протягом перших 4 років існування міністерство очолював Черниш В.О., після нього посаду обіймала Коляда О.В. (29 серпня 2019 року – 4 березня 2020 року), далі, на посаду міністра був обраний Резніков О.Ю. (4 березня 2020 року – 3 листопада 2021 року), а з 4 листопада 2021 року на посаді знаходиться Верещук І.А.

Поставлена перед Міністерством мета діяльності обумовила досить розгалужену структуру Міністерства, яка, зокрема, включає наступні підрозділи: Управління з питань східних регіонів, Управління з питань внутрішньо переміщених осіб та гуманітарного співробітництва, Управління з питань Автономної Республіки Крим та м. Севастополя, Управління адміністративно-організаційної діяльності, Відділ з питань

конфліктного та постконфліктного врегулювання, Відділ з питань осіб, позбавлених особистої свободи, Сектор у Донецькій області, Сектор у Луганській області, Сектор у Херсонській області.

У кожного підрозділу існують окремі завдання, на вирішення яких спрямовується їх робота, але загальна діяльність Міністерства базується на наступних напрямках: реінтеграція тимчасово окупованої території та її населення; реінтеграція окремих територій Донецької та Луганської областей, де органи державної влади тимчасово не здійснюють своїх повноважень та їх населення; подолання наслідків конфлікту; гуманітарне співробітництво; захист населення під час збройного конфлікту; розбудова миру.

Окрім напрямків діяльності в Програмі діяльності Кабінету Міністрів України, плані пріоритетних дій Уряду та інших документах державної політики, передбачено ще і цілі та пріоритети Мінреінтеграції: підтримка громадян, що постраждали від збройної агресії Російської Федерації; економічний розвиток територій, прилеглих до тимчасово окупованих територій України; забезпечення інформаційного суверенітету на території Донецької та Луганської областей, Автономної Республіки Крим та м. Севастополя; відновлення справедливості [5].

Для реалізації зазначених цілей Мінреінтеграції здійснює ряд важливих завдань та заходів, в тому числі з метою якнайшвидшої безпечної реінтеграції тимчасово окупованих територій України в єдиний конституційний простір України [4]. У листопаді 2021 року міністерством було розроблено нову стратегію інтеграції внутрішньо переміщених осіб на період до 2024 року. До стратегічних цілей входить реалізація житлових та майнових прав; працевлаштування та доступ до освіти; реалізація права на соціальний захист та інше, а кінцевим результатом має бути підвищена якість життя ВПО, а також зміцнена соціальна згуртованість.

Таким чином, цілі, завдання та напрямки діяльності Мінреінтеграції закріплені в Положенні про Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України,

де затверджено кінцеву мету – реінтеграція тимчасово окупованих територій в єдиний конституційний простір України. Для досягнення поставленої мети Міністерство реалізує низку заходів, спрямованих як на забезпечення прав та свобод населення тимчасово окупованих територій, так і на економічний розвиток прифронтових районів, забезпечення інформаційної безпеки, подолання наслідків конфлікту, гуманітарне співробітництво, відновлення миру, реінтеграція населення повернених територій в українській суспільний та культурний простір. Крім того, Міністерство розробляє пакет нормативно-правових документів, спрямованих на здійснення своїх завдань, продовжує пошук ефективних шляхів деокупації та реінтеграції у діалозі з громадянським суспільством.

Список використаних джерел

1. Деякі питання Державної служби України з питань Автономної Республіки Крим та міста Севастополя: Постанова Кабінет Міністрів України № 736 від 24 вересня 2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/736-2015-%D0%BF/ed20160106>.
2. Питання діяльності Міністерства з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб: Постанова Кабінет Міністрів України № 299 від 20 квітня 2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/299-2016-%D0%BF/paran20>.
3. Про створення вільної економічної зони «Крим» та про особливості здійснення економічної діяльності на тимчасово окупованій території України. Закон України №1636-VII від 12 серпня 2014 року. URL: <https://minre.gov.ua/doc/doc/29>.
4. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб. Закон України №1706-VII від 20 жовтня 2014 р. URL: <https://minre.gov.ua/doc/doc/15>
5. Офіційний сайт Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/376-2016-%D0%BF#Text>.

УДК: 327.5:316.77-049.5

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА: ПРАВОВІ ЗАСАДИ ТА ЇХ РЕАЛІЗАЦІЯ

Луцакова Є.,

*студентка IV курсу спеціальності 052 Політологія
ОС Бакалавр Маріупольського державного університету*

Інформаційні операції та пропагандистські кампанії з боку держави-агресора, що розгортаються на глобальному, регіональному та місцевому рівнях, обумовили необхідність оперативного вироблення ефективних механізмів протидії інформаційній агресії.

За визначенням професора Ліпкана В.А., інформаційна агресія – це «вид інформаційного протиборства, який полягає у вчиненні незаконних дій однієї зі сторін в інформаційній сфері, спрямованих на нанесення супротивнику конкретної, відчутної шкоди в окремих сферах його діяльності шляхом обмеженого і локального за своїми масштабами застосування інформаційного впливу» [1].

Інформаційна агресія спрямована на здійснення маніпулювання громадською думкою для створення політичної напруги та недовіри до владних структур в цільовій державі, провокування зіткнень на соціальному, етнічному, мовному, релігійному та іншому ґрунті, формування негативного ставлення до культури та дискредитація або викривлення історичних фактів, створення негативного іміджу супротивника в очах світової спільноти тощо [2].

З 2014 року Україна робить кроки для захисту інформаційного простору та протидії гібридній агресії, були зроблені наступні кроки:

- визначення інформаційно-психологічної війни в якості актуальної загрози національної безпеки;
- створення інститутів, що відповідають за інформаційно-психологічну безпеку, доповнення функцією захисту інформаційного простору компетенції існуючих органів державної влади (Міністерство інформаційної політики, РНБО, КМУ, СБУ, Міністерство культури, розвідувальні органи, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації тощо);

- заборона доступу на український ринок матеріалів, що спрямовані на ліквідацію незалежності України, просувають позитивний імідж владних органів держави-агресора, виправдовують окупацію території України;
- заборона популяризації держави-агресора та закликів на її користь під час гастрольних заходів в Україні;
- засудження та ліквідація символів комуністичного тоталітарного режиму;
- удосконалення професійної підготовки у сфері інформаційної безпеки, упровадження загальнонаціональних освітніх програм з медіакультури тощо.

Була розроблена нормативно-правова база щодо інформаційної безпеки та тактичних кроків під час інформаційної війни, що складаються з наступних документів:

1. Стратегія кібербезпеки України від 15 березня 2016 року, яка формулює основні загрози кібербезпеці, пріоритети та напрями її забезпечення, зокрема передбачає розробку засобів та інструментів можливої відповіді на агресію у кіберпросторі [3].

2. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо частки музичних творів державною мовою у програмах телерадіоорганізацій» № 1421-VIII від 16 червня 2016 року, що встановив квоти на національний аудіовізуальний продукт в розмірі 50 % у загальному обсязі мовлення кожної телерадіоорганізації [4].

3. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо обмеження доступу на український ринок іноземної друкованої продукції антиукраїнського змісту» № 1780-VIII від 8 грудня 2016 року [5].

4. Закон України «Про внесення змін до Закону України "Про гастрольні заходи в Україні" щодо особливостей організації та проведення гастрольних заходів за участю громадян держави-агресора» № 2165-VIII від 5 жовтня 2017 року, що заборонив при проведенні гастрольних заходів «заклики до захоплення влади, насильницької зміни конституційного ладу і цілісності держави, розпалювання ворожнечі», популяризацію та пропаганду держави-агресора тощо [6].

На даний момент ми можемо говорити не тільки про забезпечення законами щодо інформаційної безпеки, а й про тактичні кроки з усунення наслідків інформаційної агресії з боку Російської Федерації.

Найбільш гучною подією за цією темою стало блокування каналів «112 Україна», Zik та NewsOne РНБО 2 лютого 2021 року. Запровадження санкцій проти проросійського політика з фракції «Опозиційна платформа – За життя» Тараса Козака та восьми юридичних осіб передбачали блокування телеканалів. За словами экс-прессекретарки Президента України Юлії Мендель, канали «...перетворилися на інструмент пропаганди, який використовується в інтересах держави-агресора, яка порушила суверенітет та державні кордони України» [7], через що їх блокування стало кроком до забезпечення національної безпеки України.

Рада національної безпеки і оборони України розробила Глосарій, який слід використовувати публічним персонам задля протидії кліше, що були створені для викривлення історії та політичних подій Росією [8]. Серед них, наприклад, приводиться словосполучення «Київська хунта», що активно використовується пропагандистами, замість нього РНБО пропонує «Уряд України, офіційні представники України» або «Українська держава, Україна».

Національна рада з питань телебачення та радіомовлення позапланово перевіряє канали, наприклад, «НАШ 365», гостей та ведучих котрих можна звинуватити у розпалюванні ворожнечі, ненависті у висловлюваннях [9]. Конкретний випадок стався 4 листопада 2021 року. Одна із гостей програми використала у своїй промові українофобну лексику – «украиноязычные насильники», «русскоязычных граждан... не признают... никем..., это непонятно кто», «...всегда ущемляли права только одной большой языковой общины», «не останется тех, кто должен говорить на этом языке».

Своїм рішенням від 14 липня 2021 року Конституційний Суд України проаналізував відповідність Конституції України (конституційності) Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної». Він визнав,

що виокремити «російськомовних громадян» України як окрему соціально-демографічну групу неможливо і що це є політичний конструкт [10].

Президент України Володимир Зеленський погодив рішення РНБО про запровадження санкцій проти Анатолія та Ольги Шаріїв, Алли Бондаренко та головреда проросійського видання «Страна.ua» Ігоря Гужви. Про це йдеться в указах Президента №375, 376. на сайті Офісу Президента [11, 12]. Ці укази зобов'язують інтернет-провайдерів заблокувати сайти та сторінки в соціальних мережах, пов'язані з підсанкційними людьми. Ідеться, зокрема, про сайти «Страна.ua» та «Шарий.net», а також YouTube-канали і сторінки в інших соціальних мережах. Зазначимо, що через блокування видання «Страна.ua» уже переїхало на інший домен.

Діяльність для спротиву інформаційній агресії можна побачити серед народних депутатів Верховної Ради. Так, у 2020 році був розроблений Законопроект номер 4188 [13], який містить доповнення до Закону України «Про телебачення і радіомовлення». Пропонується стягнення штрафу у розмірі 25% від ліцензійного збору, якщо транслуються вислови, що містять заперечення факту воєнної агресії Російської Федерації до України, окупації Російською Федерацією частини території України і ведення Російською Федерацією гібридної війни проти України». На сьогодні законопроект знаходиться на стадії розгляду та в останній раз був у порядку денному 5 листопада 2021 року.

Виходячи з вищевикладеного, ми можемо говорити про правові та практичні кроки на користь суверенітету України та очищення інформаційного простору від впливу російської пропаганди. Але наразі цей процес не носить систематичний характер, тому органи влади для якісного покращення ситуації в інформаційного простору та спротиву гібридній агресії зі сторони РФ повинні стратегічно підходити до питання забезпечення правової бази необхідними законами та практичного уникнення наслідків інформаційної агресії, а також працювати з громадськістю для забезпечення підтримки дій української влади з боку населення.

Список використаних джерел

1. Ліпкан В. А. Сучасний зміст інформаційних операцій проти України // Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2011. Випуск 102 (Частина I). С. 34–43. URL: [http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/armv_2011_102\(1\)__7.pdf](http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/armv_2011_102(1)__7.pdf) (дата звернення: 09.11.2021).
2. Хорошко В.О., Хохлачова Ю. Є. Інформаційна війна. Захист від деструктивних інформаційно-психологічних впливів. Частина 2. // Безпека інформації. 2019. Том 25. № 1. С. 18–23. URL: <http://jrnl.nau.edu.ua/index.php/Infosecurity/article/view/13666/19136> (дата звернення: 09.11.2021).
3. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 27 січня 2016 року «Про Стратегію кібербезпеки України»; Указ Президента України № 96/2016 від 15 березня 2016 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/96/2016> (дата звернення: 09.11.2021).
4. Про внесення змін до деяких законів України щодо частки музичних творів державною мовою у програмах телерадіоорганізацій: Закон України № 1421-VIII від 16.06.2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1421-19> (дата звернення: 09.11.2021).
5. Про внесення змін до деяких законів України щодо обмеження доступу на український ринок іноземної друкованої продукції антиукраїнського змісту: Закон України № 1780-VIII від 08.12.2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1780-19> (дата звернення: 09.11.2021).
6. Про внесення змін до Закону України "Про гастрольні заходи в Україні" щодо особливостей організації та проведення гастрольних заходів за участю громадян держави-агресора: Закон України № 2165-VIII від 05.10.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2165-19> (дата звернення: 09.11.2021).

7. Блокування каналів з «пулу Медведчука» не є наступом на свободу слова. Укрінформ – Мультимедійна платформа іномовлення України. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3183291-blokuvanna-kanaliv-z-pulu-medvedcuka-ne-e-nastupom-na-svobodu-slova-mendel.html> (дата звернення: 09.11.2021).
8. Глосарій назв, термінів та словосполучень, які рекомендовано використовувати у зв'язку з тимчасовою окупацією Російською Федерацією Автономної Республіки Крим, м. Севастополь і окремих районів Донецької та Луганської областей. URL: <https://www.rnbo.gov.ua/files/2021/ГЛОСАРИЙ.pdf> (дата звернення: 09.11.2021).
9. ОАСК просять анулювати ліцензію для телеканалу «НАШ 365». URL: <http://oask.gov.ua/node/5056> (дата звернення: 09.11.2021).
10. Нацрада з телерадіо через суд домагатиметься анулювання ліцензії телеканалу "НАШ". URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/telecom/777691.html> (дата звернення: 09.11.2021).
11. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 серпня 2021 року "Про застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)": Указ Президента України №376/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3762021-39745> (дата звернення: 09.11.2021).
12. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 серпня 2021 року "Про застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)": Указ Президента України №375/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3752021-39741> (дата звернення: 09.11.2021).
13. Проект Закону про внесення змін до Закону України "Про телебачення і радіомовлення" щодо протидії інформаційній війні. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70121 (дата звернення: 09.11.2021).

УДК 316.72:323.2

**СТРАТЕГІЯ ФОРМУВАННЯ МАКРОПОЛІТИЧНОЇ
ІДЕНТИЧНОСТІ У ПРОЦЕСІ РЕІНТЕГРАЦІЇ
ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНОЇ ТЕРИТОРІЇ У ДОНЕЦЬКІЙ
ТА ЛУГАНСЬКІЙ ОБЛАСТЯХ**

Мендрін О.,

*здобувач третього рівня вищої освіти за спеціальністю
052 Політологія Маріупольського державного університету*

Пошук можливих шляхів та ефективних способів реінтеграції тимчасово окупованої території у Донецькій та Луганській областях (ТОТДЛО) є актуальним завданням для сучасної України. Разом з тим, інструментарій цього процесу ледь намічений, а уявлення про смислове наповнення процесу, що знаходить відображення в термінологічних дискусіях, вимагає конкретизації.

Не можна не погодитися з думкою про те, що семантика терміну «реінтеграція», в даному контексті, потребує додаткового визначення та уточнення, яке передбачає врахування конкретно-історичного контексту його вживання [1, с. 22-25].

Окремі напрямки діяльності держави з реінтеграції ТОТДЛО закріплені у затверджених нормативних документах: розпорядженні Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів, спрямованих на реалізацію деяких засад державної внутрішньої політики щодо окремих районів Донецької та Луганської областей...» (від 11.01.2017), «Стратегії інформаційної реінтеграції Донецької та Луганської областей» (від 26.07.2018), «Стратегії інтеграції внутрішньо переміщених осіб та впровадження середньострокових рішень щодо внутрішнього переміщення на період до 2024 року» (від 28.10.2021) тощо.

Одночасно невирішеним питанням залишається створення комплексної програми реінтеграції ТОТДЛО. Її важливою частиною має стати стратегія формування макрополітичної ідентичності, яка дозволить визначити основні напрями формування сталої ідентифікації населення з державою та забезпечити розвиток громадянської культури.

Включення такої стратегії до комплексної програми реінтеграції дозволить компенсувати нестачу уваги до цієї проблематики, яку, на даний момент, можна бачити в нормативних документах, запропонованих державними органами влади.

Значимість більш інтенсивного включення ідентитарної проблематики до переліку завдань «інформаційної політики щодо сприяння реінтеграції Донецької та Луганської областей» з метою «сприяння утвердженню спільних громадянських цінностей та загальнонаціональної ідентичності» [2], як експертна рекомендація, знаходить своє обґрунтування в аналізі причин низького рівня макрополітичної ідентичності в Україні [3] та особливості її взаємодії з регіональними ідентичностями.

Аналіз політичної ідентичності міської громади Донецька, представлений у публікації Інституту політичних та етнонаціональних досліджень [4], дозволяє виділити певні аспекти, що характеризували її, серед яких:

- «советськість» як «свідомісна риса мешканців Донецька», яка актуалізувалася «надмірною пам'яттю про минуле у складі СРСР» та домінуванням «маркерів советськості» над «маркерами, які б відображали сучасне розуміння історії України, утверджували політичні цінності та орієнтири, характерні для незалежної держави» [4, с. 67-73];
- поширення політичних міфів про «золотий час», якою виступав період перебування України у складі Радянського Союзу [4, с. 101];
- присутність «проросійської ідентичності», як «однієї із домінантних ідентичностей» у репертуарі публічних ідентифікацій мешканців регіону [4, с. 75];
- використання решти України для формування «негативного образу Іншого» [4, с. 86];
- культивування «відчуття [...] винятковості, обраності» жителів регіону стосовно решти громадян України [4, с. 90];
- специфічна політична культура мешканців регіону, яка зумовлювала «аполітичність [...], громадську пасивність», низький рівень громадянської активності [4, с. 101].

Представлена українськими політологами характеристика політики ідентичності, що проводиться окупаційною

адміністрацією на території ТОТДЛО, дозволяє зробити висновок про активну інструменталізацію зазначених особливостей з метою закріплення в масовій свідомості символічних кордонів, що відокремлюють дані території від України. Зокрема, робиться спроба розробити історичний наратив, який представляє регіон як складову частину Російської Федерації. При цьому основний акцент робиться на інтерпретації подій, пов'язаних із формуванням Донецько-Криворізької Радянської Республіки (ДКРР), історією регіону в радянський період, пошуку історичних зв'язків із Росією [5, с. 6-12].

Можна помітити, що з просування створюваного комплексу історичних уявлень використовується політична міфологія. Політичний міф, як вкрай схематичний, емоційно забарвлений наратив, який конструюється на підставі реальних подій минулого, що вважаються реальними, виступає як один із засобів формування макрополітичної ідентичності. У цій функції політичний міф показує свою високу ефективність, оскільки забезпечує політичних акторів засобами апеляції до історичного минулого, закріпленими у свідомості уявленнями про це минуле. Важливо, що наратив історичного минулого, до якого такий міф звертається, необов'язково є вигадкою, але він відрізняється від наукового викладу. Ці відмінності можуть мати різний характер, але незмінним є схематизм міфу, його однозначність і сюжетна простота, що сприяють поширенню та сталому функціонуванню у публічній сфері.

Говорячи про використання політичного міфу в ТОТДЛО в розрізі його таксономії, можна відзначити формування: «міфу заснування» – в якості якого виступає інтерпретація історії ДКРР, що підкріплюється коммеморативною інфраструктурою, успадкованою від Радянського Союзу (меморіал Ф. А. Сергєєву («товаришу Артему») та топонімічні об'єкти, названі на честь нього); «міфу про Іншого», де в якості антагоністичного Іншого виступає сучасна Україна; продовження використання «міфу про Золоту добу» – радянський період історії; «міфу про опір» – в якості якого представляється збройна агресія Росії проти України; «міфу про національний характер» – рисами якого виступають особливі особистісні характеристики, що приписуються місцевому населенню. Можна зауважити, що

переважна більшість формованих міфів має безпосередній зв'язок із зазначеними раніше особливостями політичної ідентичності міської громади Донецька, що дозволяє з мінімальними зусиллями забезпечувати їхнє вкорінення у суспільну свідомість.

Таким чином, можна зазначити, що вироблення програми реінтеграції ТОТДЛО має включати стратегію формування макрополітичної ідентичності. Саме формування макрополітичної ідентичності громадян є умовою успішної реінтеграції населення даних територій до складу України. Ефективній протидії деструктивному впливу політики, що проводиться в даний момент, сприятиме вибудовування такої стратегії, з одного боку, на основі деконструкції радянського історичного досвіду, сукупності соціокультурних трансформацій, зумовлених тоталітарним впливом, а з іншого, – просуванні наративу нерозривного зв'язку регіону з історичним, політичним, культурним, економічним розвитком України в цілому.

Список використаних джерел

1. Грідіна І. «Реінтеграція» «Донбасу»: термінологічна пастка гібридної війни // Повернення та переосвоєння тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях: збірник матеріалів круглого столу / За ред. К. В. Балабанова. Маріуполь: МДУ, 2019. С. 21-27.
2. Палій Г.О. Заходи інформаційної політики щодо сприяння реінтеграції тимчасово окупованих територій Донецької та Луганської областей: Аналітична записка. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-10/zahody-informatsiynoi-polityky.pdf>.
3. Формування громадянської ідентичності в контексті завдань реінтеграції Донбасу / Аналітичний центр «Обсерваторія демократії». URL: <https://bit.ly/3ohQZM6>.
4. Політичні ідентичності в сучасній Україні / За ред. М. С. Кармазіної. К.: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2015. 288 с.
5. Божко Я., Парфьонов Г., Москалик Д. Конструювання політичної ідентичності на окупованих територіях Донбасу

з боку РФ та її проксі-структур: Аналітична записка. URL: <https://bit.ly/3F8Leil>.

УДК 323(043)

**ПРОБЛЕМИ ОСВІТНЬОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ
ПОСТКОНФЛІКТНИХ ТЕРИТОРІЙ ЛУГАНСЬКОЇ
ОБЛАСТІ В УМОВАХ МІЖНАРОДНОГО КОНФЛІКТУ ТА
ПАНДЕМІЇ КОРОНАВІРУСНОЇ ХВОРОБИ COVID-19**

Пашина Н.,

*д.політ.н., професор кафедри політології та міжнародних
відносин Маріупольського державного університету*

Одним з таких чинників для України є міжнародний збройний конфлікт з Російською Федерацією, який почався у 2014 році через агресію з боку Росії. Його наслідками стала не тільки загибель людей та тимчасова окупація частини територій Луганської і Донецької областей, пошкодження та знищення майна, вимушену міграцію населення, втрати бізнесу та бюджетних надходжень, тощо.

За сім років конфлікту регіон із економічно розвинутого з масштабною промисловою та транспортною інфраструктурою перетворився на депресивну постконфліктну територію, яка не тільки відстає за станом соціально-економічного розвитку, але й потерпає від слабкого інфраструктурного забезпечення, особливо в соціальній сфері. Значна частина закладів освіти та охорони здоров'я, а також установ забезпечення соціальних послуг залишилась на окупованій території, утворивши підвищене навантаження на залишки соціальних об'єктів в підконтрольних уряду України населених пунктах Луганської і Донецької областей. Їх нагальний розвиток стримується несприятливими умовами триваючого міжнародного збройного конфлікту (хоч останній час і не в активній фазі), шкідливий відбиток якого на життєдіяльності постконфліктних територій суттєво зріс під впливом пандемії коронавірусної хвороби COVID-19. Одночасна дія таких негативних факторів потребує проведення аналітичних досліджень проблем інфраструктурного забезпечення сталого розвитку

постконфліктних територій сходу України, що і обумовило вибір теми статті

Соціальна інфраструктура також зазнала значних втрат у зв'язку зі збройним конфліктом та окупацією частини територій. Окремі її сфери були розділені (сфера освіти), а спеціалізована медична допомога – практично втрачена. Триваючі бойові дії продовжують негативно впливати на здоров'я та добробут всіх громадян, які постраждали внаслідок конфлікту, зачіпаючи в першу чергу дітей не тільки через небезпеку, але й через проблеми системи освіти, особливо в районах уздовж лінії розмежування. Постраждала та невідновлена секторальна інфраструктура області, нажаль, не може забезпечити відповідний захист та розвиток.

У результаті окупації частини області на території, де здійснюють свої повноваження органи державної влади України, мережа освітньої інфраструктури зазнала істотного скорочення (табл.1).

Табл. 1. Показники освітньої інфраструктури Луганської області [1]

Показники	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Кількість закладів дошкільної освіти, одиниць	598	259	237	248	253	250	250
Кількість дітей, тис. осіб	58,1	15,7	15,0	15,5	15,8	14,9	14,5
Кількість закладів загальної середньої освіти, одиниць	690	315	308	300	293	280	276
Кількість учнів, тис. осіб	170,9	58,6	51,5	52,3	53,2	54,5	55,2
Кількість закладів професійної освіти, один.	78	28	26	24	24	23	22
Кількість учнів, тис. осіб	24,1	6,3	5,9	5,9	5,6	4,9	4,7
Кількість ЗВО (коледжі, технікуми, училища), одиниць	26	10	8	8	8	8	8
Кількість студентів, тис. осіб	15,3	4,7	2,6	2,6	2,3	2,5	2,3

Кількість ЗВО (університети, академії, інститути), одиниць	8	2	4	4	5	4	4
Кількість студентів, тис. осіб	66,3	17,6	17,2	15,7	16,8	18,4	17,8

З 2013 року кількість дошкільних закладів освіти та шкіл зменшилась на 58 % та 60 % відповідно. Незважаючи на це та наявності територіальної диференціації, середня наповнюваність закладів загальної середньої освіти відповідає середньому показнику по Україні, становлячи 44,8 %, а кількість учнів у розрахунку на 1 вчителя складає 9 осіб. Однак, в області спостерігається погіршення якості освіти через повну або часткову втрату матеріально-технічної бази, прогалини у навчанні, тимчасове закриття шкіл та садочків через пошкодження інфраструктури внаслідок обстрілів чи через пандемію коронавірусної хвороби COVID-19, нестачу кваліфікованих викладачів, брак навчальних матеріалів, високу вартість навчання для сімей та недостатню кількість психосоціальних програм [2].

Кількість закладів професійної (професійно-технічної) освіти протягом 2014-2019 років також зазнала істотних змін. В області збереглися тільки 6 професійних аграрних ліцеїв у Біловодську, Білокуракиному, Марківці, Сватовому, Новоайдарі та Новопоківі. Щороку ці навчальні заклади випускають понад 1000 молодих спеціалістів, з яких близько 60% направляється для роботи на підприємства агропромислового комплексу. Однак рівень закріплення їх протягом останніх трьох років є низьким. Відповідно до зменшення кількості закладів відбулись зміни обсягів прийому до закладів професійної (професійно-технічної) освіти [3].

Найбільших втрат зазнала система вищої освіти, яка за період з 2013 року по теперішній час скоротила систему своїх закладів на 64,7% і представлена 8 закладами I-II рівнів акредитації та 4 закладами III-IV рівнів акредитації. Через ініційовані програми щодо сприяння процесу дистанційного навчання та спрощення процедур вступу до вищих навчальних, в т.ч. через освітні центри «Донбас – Україна», у 2019 році вступили до закладів вищої освіти Луганщини 890 абітурієнтів

– випускників з тимчасово окупованої території Луганської області [4].

Через пандемію COVID-19 всі заклади освіти перейшли на дистанційне навчання, що суттєво вплинуло на якість освітніх послуг. Відсутність у більшості студентів та викладачів відповідної власної комп'ютерної техніки, а у закладів якісного мультимедійного обладнання та відповідного програмного забезпечення практично зупинило процес навчання.

Вимушений перехід на дистанційне навчання висвітлив не тільки слабку методичну та матеріально-технічну забезпеченість закладів освіти, особливо загальноосвітніх шкіл, які не мали відповідного комп'ютерного обладнання чи якісних навчально-методичних матеріалів задля нормальної організації освітнього процесу в режимі он-лайн. Такий перехід виявив неготовність населення, тобто споживачів освітніх послуг, до такого методу навчання. Мова ведеться не про моральну готовність, її ми не розглядаємо. Більшість сімей учнів та студентів не були забезпечені не тільки комп'ютерами, ноутбуками чи смартфонами, вони не мали доступу до якісного Інтернету. За даними статистичних спостережень тільки 63,3% населення Луганської області мають доступ до послуг Інтернет вдома, а 67,4% користувались ним протягом року[5]. Отже, гарантоване Конституцією право на освіту багатьом довелось реалізовувати власним коштом, купуючи електронні гаджети та доступ до якісного Інтернету, що у період економічної кризи, вимушеної зупинки деяких підприємств і виплати заробітної плати, а для декого і втрати роботи стало нагальними, але неочікуваними додатковими витратами.

Інфраструктурна сталого розвитку постконфліктних територій Луганської області в умовах міжнародного конфлікту та пандемії коронавірусної хвороби COVID-19 має жахливий стан. Відновлення та розбудова окремих її елементів без комплексного підходу, як це відбувалось останніми роками, за будь яких темпів не уможливилює зростання добробуту людей, що чітко показала поточна ситуація безуспішної протидії пандемії. В умовах незавершеного конфлікту та недостатності власних ресурсів у органів місцевого самоврядування, незважаючи на ефективність реформи децентралізації, розвиток регіональної виробничої та соціальної

інфраструктури потребує підтримки держави. Однак, така підтримка має бути не тільки в матеріальній площині, як то перерахування субвенцій чи фінансуванні окремих програм, а передбачати розробку та реалізацію Концепції соціально-економічного розвитку постконфліктних територій Донецької та Луганської областей [6].

В її межах концептуальні підходи до соціально-економічного розвитку Луганської області мають передбачати: реалізацію Стратегії, яка поширюється на підконтрольну Україні територію області з можливістю подальшого масштабування економічної системи на тимчасово окуповані території після їх реінтеграції в єдиний конституційний простір України; врахування вимог міжнародних зобов'язань України, в тому числі Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, угоди про приєднання України до Світової організації торгівлі, угод про зону вільної торгівлі тощо. Основою розвитку повинні стати територіальні громади, які мають розвивати інфраструктуру та створювати привабливі умови для бізнесу, який за рахунок сплати податків забезпечить сталий розвиток громад.

Кінцевою метою Концепції, а в її межах оновлених стратегій розвитку області та громад, стане формування випереджаючого розвитку Луганської області, що в підсумку забезпечить комфортні умови проживання, самореалізацію та розвиток громадян, підвищення якості їх життя на постконфліктних територіях завдяки розвитку інфраструктури.

Список використаних джерел

1. Демографічна та соціальна статистика. Освіта / Головне управління статистики у Луганській області. URL: <http://lg.ukrstat.gov.ua/sinf/osvita/osvita.php.htm> (дата звернення: 10.12.2020).
2. Chen Zh., Haynes K. Comparative assessment of public transportation infrastructure and regional economic development. *Transportation, knowledge and space in urban and regional economics* / Ed. by K. Matsushima and W. P. Anderson. Elgar Online, 2018. P. 77–98. DOI:

- 10.4337/9781785366062.00011. URL:
<https://www.elgaronline.com/view/edcoll/9781785366055/9781785366055.xml> (дата звернення: 23.03.2021).
3. Інформаційно-аналітична довідка щодо основних тенденцій соціально-економічного розвитку регіону / Луганська обласна державна адміністрація. URL: http://loga.gov.ua/sites/default/files/collections/dodatok1_3.pdf (дата звернення: 15.12.2020).
 4. Демографічна та соціальна статистика. Освіта / Головне управління статистики у Луганській області. URL: <http://lg.ukrstat.gov.ua/sinf/osvita/osvita.php.htm> (дата звернення: 10.12.2020).
 5. Інформаційно-аналітична довідка щодо основних тенденцій соціально-економічного розвитку регіону / Луганська обласна державна адміністрація. URL: http://loga.gov.ua/sites/default/files/collections/dodatok1_3.pdf (дата звернення: 15.12.2020).
 6. Соціально-економічний аналіз Луганської області. Аналітично-описова частина до стратегії розвитку Луганської області / Луганська обласна державна адміністрація. URL: http://loga.gov.ua/sites/default/files/collections/socialno-ekonomichniy_analiz_0.pdf (дата звернення: 10.12.2020).

УДК 323(477.6-074):341.383

ЯКИЙ ШЛЯХ НАЙБІЛЬШ ПРИЙНЯТНИЙ ДЛЯ ДЕОКУПАЦІЇ ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ РАЙОНІВ ДОНЕЦЬКОЇ ТА ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТЕЙ?

Попов В.,

*студент спеціальності 291 Міжнародні відносини, суспільні
 комунікації та регіональні студії ОС Магістр
 Маріупольського державного університету*

Вже восьмий рік Україна показує світові, як протистояти набагато могутнішому супротивнику. У цьому протистоянні з Російською Федерацією Україна здобула безцінний досвід, який оплачений дуже високою ціною. За інформацією Управління

Верховного комісара ООН із прав людини у період з 14 квітня 2014 року по 30 червня 2021 року загальна кількість людських втрат, пов'язаних з конфліктом в Україні, становить 42 500 – 44 500 осіб [1].

Метою Російської Федерації є знищення української держави як суб'єкта міжнародного права та як окремого геополітичного гравця. Керівництво Кремля завжди було твердо впевнене, що демократична і процвітаюча Україна загрожуватиме збереженню нинішньої авторитарної влади в Російській Федерації. Підтримка сепаратистського руху на сході України та військові дії в цьому регіоні спрямовані на дестабілізацію ситуації в Україні та у подальшій перспективі – на відновлення наднаціонального союзу країн колишнього Радянського Союзу на чолі з Російською Федерацією. Розуміючи, що Україна є наріжним каменем цього проєкту, Російська Федерація, використовуючи гібридні методи ведення війни, захопила Кримський півострів і розв'язала війну на сході України.

То ж яким чином Україні треба звільнювати окуповані території Донецької та Луганської областей? Перший шлях, який лежить на поверхні – силовий, тобто силою зброї звільнити території, які зараз непідконтрольні уряду України. Деякі експерти, як приклад, наводять «другу азербайджано-вірменську війну», коли у період з 27 вересня по 10 жовтня 2020 року азербайджанська армія нанесла поразку вірменським збройним силам і відвоювала території, які були під контролем Вірменії понад 20 років. Але у цій війні Російська Федерація не приймала участі, тоді як саме вона буде протистояти Україні у разі силової ескалації конфлікту на сході України. За даними Міністерства оборони України, станом на початок листопада 2021 року біля кордону України (в тому числі на тимчасово окупованих територіях Російською Федерацією) зосереджено угруповання військ (сил) загальною чисельністю близько 90-та тисяч осіб [2]. Тобто Україні, якщо вона вирішить йти силовим шляхом, треба створити потужне збройне наступальне різномірне угруповання військ (сил), яке має перевищувати російське у два-три рази. Україна може створити потрібну перевагу у силах і засобах, але лише на окремих ділянках (досвід збройних конфліктів останніх 70

років показує, що розраховувати на успішний наступ можна при трикратній перевазі в особовому складі і техніці, а на ділянках прориву перевага має бути шестикратною). Але у такому разі Російська Федерація, як це було у випадку із Грузією, використає формулу «примушення до миру» і застосує весь свій арсенал зброї проти України, у тому числі – зі своєї території (як вона це робила у 2014 році). Крім того, гірський рельєф Карабаху не можна порівнювати із урбанізованою Донеччиною і Луганщиною: бойові дії у густонаселених районах Донбасу неминуче призведуть до численних жертв серед цивільного населення, а цього Україна намагається уникнути в першу чергу. Тому наразі Україна заявляє про виключно політико-дипломатичний шлях вирішення конфлікту на Донбасі [3]. Силевий варіант розглядається лише як відповідь у разі збройної агресії з боку Російської Федерації та підконтрольним їй бойовикам «ЛНР-ДНР».

Отже, наразі Україна обирає політико-дипломатичний шлях вирішення конфлікту на сході України. Але тут потрібен комплексний підхід, тобто зазначений напрям повинен включати в себе не лише політичні та дипломатичні заходи, але і військові, економічні, гуманітарні, інформаційні, ефективну діяльність спеціальних (правоохоронних) служб та кіберзахист. У кожній із цих сфер діяльності Україна вже має певний прогрес, але потрібно продовжувати нарощувати зусилля по кожному з напрямків.

Військовий напрямок – підвищення обороноздатності України, бойових спроможностей Збройних Сил України за рахунок можливостей вітчизняного ВПК та закупівлі/отримання іноземного озброєння (в першу чергу – високоточного). Турецький ударно-розвідувальний комплекс Bayraktar-TB2 є чудовим прикладом такої роботи.

Економічний напрямок є чи найважливішим у цьому переліку, оскільки без сильної стабільної економіки, що є однією із основ безпеки, країна втрачає можливість нормально існувати і розвиватися. Особливо це помітно зараз, в умовах світової коронакризи. Тому критично важливо захищати і розвивати вітчизняні галузі економіки, які дадуть (збережуть) робочі місця, припинять трудову міграцію українців за кордон та розвивати ринки збуту української продукції у країні

Європи та Азії (при цьому зменшуючи товарообіг із країною-агресором).

Навіть за допомогою військових та економічних контрзаходів боротьба з російською гібридною агресією неможлива без гуманітарної складової. Основними загрозами для України в гуманітарній сфері є загроза українській національній ідентичності (заперечення української ідентичності Російською Федерацією), загострення конфліктів у сфері етнополітики (мовні питання), маніпулювання історичною пам'яттю (фальсифікація історії), використання Української Православної Церкви (Московського патріархату) для соціальної дестабілізації в Україні (церковну окупацію України), сильний російський вплив у сферах культури та мистецтва, а також нестабільне становище дітей на непідконтрольних нині територіях України. Москва хоче використати внутрішню напруженість і протиріччя суспільства в Україні і завершити її завоювання та окупацію руками місцевих зрадників [4]. Знаючи ці загрози, Україна має активно протидіяти Російській Федерації у гуманітарній сфері, і нещодавнє рішення Міжнародного суду Нідерландів щодо повернення «скіфського золота» в Україну, а не в окупований Крим, є гарним прикладом такої діяльності.

Наступним напрямком боротьби з російською гібридною загрозою є інформаційний простір, тобто медійні війни та пропаганда. Інформаційна війна, яку Російська Федерація розгорнула проти України, поставила нові виклики у сфері інформаційної безпеки. Антиукраїнська пропаганда, фейкові/інсценовані новини (у тому числі про шкідливість вакцинації від COVID-19), які поширюються російськими ЗМІ та соцмережами, справила значний вплив не лише на прихильників Москви, які живуть у Криму та на тимчасово окупованій частині Донбасу, але й на багатьох жителів України. Тож розвиток критичного мислення та інфогігієни серед українського населення є надважливим завданням.

22 лютого 2017 року Міністерство оборони РФ оголосило про створення військ інформаційних операцій. Фактично це було не створення нових, а легалізація вже існуючих підрозділів, які тривалий час і досить успішно здійснювали інформаційні та кібератаки. Цілями цих кібератак було

отримання конфіденційної інформації про діяльність об'єктів критичної інфраструктури, органів державного управління, міжнародних правозахисних організацій, політичних партій та впливових ЗМІ. Крім того, російські кібервійська перешкоджали роботі великих бізнес-компаній, енергетичної та транспортної інфраструктури та банківських установ, щоб послабити українську економіку. Тож сфера кіберзахисту є надзвичайно важливим компонентом у процесі деокупації.

Остання, і не менш важлива сфера – це діяльність спецслужб. Спецслужби Російської Федерації активно залучалися до планування, організації та реалізації комплексу заходів щодо створення необхідних умов (політичних, економічних, ідеологічних тощо) в Україні на «довоєнному» етапі. Зараз Москва робить ставку на невійськові дії. За планами Кремля, російські спецслужби зосередилися на перебільшенні найменших помилок української влади через промосковські ЗМІ, соцмережі та «п'ятої колони» в Україні. У таких матеріалах Москва грає переважно на емоціях: «нас знову обдурили», «нас продали/зрадили» і т. д. Ідея полягає в тому, що Російська Федерація створює картину тотальної «безнадійності» і «зради» до тих пір, поки втомлений від обману і розчарування народ, «прокачаний» пропагандою, не підтримає черговий переворот і не змінить вектори розвитку країни. Саме тому протидія російським спецслужбам є одним із пріоритетних напрямків деокупації Донецької та Луганської областей.

Отже, нам потрібен комплексний підхід у вирішенні політико-дипломатичним шляхом проблеми деокупації територій сходу України. Потрібно розвивати не тільки військові, а й інші спроможності. Нещодавно призначений Міністр оборони України Олексій Резніков, з цим також погоджується: «Хочемо повернути Крим і окуповані території Донеччини та Луганщини? Треба підвищувати обороноздатність та стійкість країни!» [5].

Список використаних джерел

1. В ООН підраховували кількість жертв бойових дій на Донбасі з 2014 року. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/07/15/novy>

na/bezpeka/oon-pidrahuvaly-kilkist-zhertv-bojovyx-dij-donbasi-2014-roku

2. Центр оперативного інформування про безпекову ситуацію поблизу державного кордону України. URL: <https://www.mil.gov.ua/news/2021/11/02/czentr-operativnogo-informuvannya-pro-bezpekovu-situacziyu-poblizu-derzhavnogo-kordonu-ukraini/>
3. Арестович назвав умову військового вирішення конфлікту на Донбасі. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/04/12/novyna/bezpeka/arestovych-nazvav-umovu-vijskovoho-vyrishennya-konfliktu-donbasi>
4. Analytical Report of the President of Ukraine to the Verkhovna Rada “About Internal and External Status of Ukraine in 2018.” URL: http://www.niss.gov.ua/public/File/analit_dopovid_POSLANNYA_2018_FINAL_Oct_02.pdf
5. Хочемо повернути Крим і окуповані території Донеччини та Луганщини: треба підвищувати обороноздатність та стійкість країни!» – Міністр оборони України Олексій Резніков. URL: <https://www.mil.gov.ua/news/2021/11/04/hoc-hemo-povernuti-krim-i-okupovani-teritorii-donechchini-ta-luganshhini-treba-pidvishhuvati-oboronozdatnist-ta-stijkist-kraini!-%E2%80%93-ministr-oboroni-ukraini-oleksij-reznikov/>

УДК 327(410:477)

РОЛЬ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ У ВРЕГУЛЮВАННІ УКРАЇНСЬКОЇ КРИЗИ

Пустова В.,

*студентка ІV курсу спеціальності 291 Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії ОС Бакалавр
Маріупольського державного університету*

Від початку російської агресії проти України в 2014 році Сполучене Королівство активно виступило на підтримку нашої держави. У цьому контексті офіційний Лондон реалізував низку санкцій та обмежувальних заходів в односторонньому та багатосторонньому форматах. Велика Британія надала та

продовжує надавати активне сприяння Україні на майданчиках міжнародних організацій, таких як ООН (особливо, РБ ООН), ОБСЄ, НАТО, РЄ, ЄС, ЮНЕСКО. Активність політичного діалогу на найвищому та високому рівні піднялася на безпрецедентно високий рівень за усю історію двосторонніх відносин [1].

Головним завданням національної зовнішньої політики України стало отримання максимально можливої політичної підтримки із боку міжнародних партнерів. Особливе значення мала допомога від підписантів Будапештського меморандуму - не в останню чергу Великої Британії. Верховна Рада України 2 березня 2014 року у своєму зверненні до парламентів держав-гарантів (хоча самі ці країни себе такими гарантами і не вважають) безпеки України закликала направити місії спостерігачів до України, а також організувати групу для ведення переговорів із Росією. Результатом цього звернення стало проведення 5 березня 2014 року консультацій у Парижі за участю очільників зовнішньополітичних відомств України, Великої Британії і США. При цьому британська сторона закликала і Росію відвідати ці консультації, аби вони стали справжнім майданчиком для вирішення протиріч. Однак Кремль проігнорував запрошення.

Уже 2 березня 2014 року британський уряд обрав курс на політично-дипломатичну ізоляцію Росії - офіційний Лондон відмовився брати участь у підготовці до саміту G8 в Сочі. Також Велика Британія у взаємодії із США почали просувати ідею щодо необхідності запровадження санкцій щодо Росії. Наслідком такої взаємодії стала спільна заява країн G7 щодо подій в Україні, якою фактично позбавила Росію місця у цьому неформальному міжнародному об'єднанні. Така заява супроводжувалася візитом до України держсекретаря у закордонних справах і справах співдружності Вільяма Хейга 2 березня 2014 року. Цим британська сторона чітко давала зрозуміти, що повністю визнає легітимність постреволюційного уряду і готова активно протидіяти порушенню Росією норм міжнародного права. Так само Велика Британія на засіданні міністрів закордонних справ країн-членів ЄС поставила на порядок денний необхідність запровадження санкцій щодо Росії у відповідь на агресію проти України.

6 березня 2014 року глави держав і урядів ЄС вирішили припинити переговори із Росією щодо візової лібералізації нової всеосяжної угоди, а також дали вказівку готувати санкції. Можливість запровадження санкцій розглядалася британською стороною як засіб змусити Росію почати прямий діалог із новим урядом в Україні для вирішення усіх протиріч мирним шляхом відповідно до приписів міжнародного права.

14 березня 2014 року Лондон за активної підтримки британського уряду перетворився на майданчик для переговорів між керівниками зовнішньополітичних відомств США і РФ щодо виходу із ситуації, яка склалася на фоні окупації Росією Криму. По суті це була остання можливість для Заходу і Кремля знайти механізм виходу з кризи напередодні псевдореферендуму 16 березня 2014 року в Криму.

На сьогодні позиція Великої Британії щодо врегулювання російсько-українського конфлікту на сході України зводиться до низки позицій. Перш за все, для переходу до політичної частини врегулювання необхідним є забезпечення умов у сфері безпеки в ОРДЛО. Окрім того, Велика Британія підтримує позицію, що скасування санкцій щодо Росії можливе лише у випадку повного виконання Мінських угод.

Взаємодія у військових питаннях між Україною і Великою Британією на нинішньому етапі спирається на попередній досвід взаємин у цій сфері. Протягом вересня 2009-вересня 2014 року Міністерство оборони Великої Британії надало допомоги на 3,9 млн. фунтів для підтримки і реформ збройних сил України. Допомога в тому числі включала розвиток систем командування, контролю комунікацій (СЗ), проведення спільних навчань, інституційний розвиток і боротьбу із корупцією. Така історія взаємодії зробила логічним те, що на Уельському саміті НАТО у вересні 2014 року саме Велика Британія була обрана як головна країна у трастовому фонді надання допомоги Україні для розвитку систем С4 (командування, контролю, комунікацій і комп'ютеризації).

Паралельно із наданням допомоги у рамках багатосторонніх механізмів офіційний Лондон здійснював

постачання матеріально-технічної допомоги Україні. У жовтні 2014 року уряд Великої Британії вирішив надати Україні перший масштабний пакет допомоги для посилення обороноздатності. Загальна сума пакету допомоги становила 840,3 тисяч фунтів. Передачу цього пакету допомоги від Великої Британії було здійснено у грудні 2014 року. На фоні ескалації російсько-українського конфлікту у січні-лютому 2015 року Велика Британія вирішила надати у березні 2015 року другий пакет допомоги Україні.

На кінець 2016 року британські військові в Україні забезпечували проведення до 30 різних курсів і тренувань на 14 об'єктах. При цьому уряд Великої Британії у грудні 2016 року заявив про продовження програми тренувань до кінця 2018 року, на чому повторно наголосив державний секретар із оборони Майкл Феллон під час візиту до України у січні 2017 року. У рамках програми тренувань за участю Великої Британії було підготовлено 5 тисяч бійців, що на 1 тисячу більше, ніж планувалося до цього [2].

Україна та Великобританія розробили спільний план із питань протидії російській гібридній війні. Глава МВС Арсен Аваков заявив, що країни співпрацюють як близькі партнери проти загальних загроз.

Міністр внутрішніх справ Арсен Аваков та радник прем'єр-міністра Великобританії з міжнародних питань Девід Куаррі провели зустріч, на якій обговорили протидію гібридним загрозам з боку Росії, терористичні акти на сході України та інформаційну війну.

Переговори відбулися у рамках візиту президента України Володимира Зеленського до Лондона.

Окремо на зустрічі сторони обговорили питання співпраці з міграційних питань та реалізацію проекту МВС із психологічної реабілітації ветеранів [3]

Президент Володимир Зеленський зазначив, що британська інфраструктура психологічної реабілітації ветеранів війни є однією з найпрофесійніших у світі. І висловив сподівання, що Британія підтримає Україну у цьому питанні.

Посол України у Сполученому Королівстві Вадим Пристайко розповів, що під час візиту президента Володимира Зеленського до Лондона також було підписано нову угоду про стратегічне партнерство між Україною та Великою Британією.

За його словами, ця угода фактично є угодою про постійну політичну взаємодію та торгівлю. Це приблизно така сама асоціативна угода, яку Україна уклала з ЄС, лише спрямована на одну країну, яка вирішила вийти з цього Союзу.

Завершився візит української делегації на чолі із президентом Володимиром Зеленським до Великобританії. Підтверджено особливий характер дружніх і щирих відносин між нашими державами. Було підписано історичну Угоду про політичне співробітництво, вільну торгівлю та стратегічне партнерство між Україною та Великою Британією.

Великобританія та Україна підтвердили свої зобов'язання відстоювати демократичні принципи, права людини та основні свободи, а також міжнародний правопорядок, який зберігає світ. Ми отримали повну підтримку євроінтеграційних та євроатлантичних устремлінь України. Великобританія засудила агресію Росії проти України та підтримала необхідність безумовного відновлення територіальної цілісності нашої держави в межах міжнародно визнаних кордонів [4].

Ми не можемо не звернути увагу на високий рівень довіри, досягнутий у відносинах із Великою Британією. Результатом саме такої довіри стали ще кілька важливих домовленостей. Перша – про переоснащення Військово-морських сил України сучасними ракетними катерами, які сумісні зі стандартами НАТО та здатні закрити потребу в кораблях такого класу у Чорному та Азовському морях. Для фінансування цих робіт уряд Великобританії надасть позику на 10 років на суму до 1,25 млрд. британських фунтів. Україна матиме можливість спостерігати та навчатись при побудові перших кораблів у Британії паралельно з модернізацією власного суднобудування, яке забезпечить будівництво наступних кораблів в Україні. Кошти підуть на будівництво портової інфраструктури для базування кораблів в Очакові. Ця домовленість допоможе

зміцнити обороноздатність України на морі та підвищити безпеку на півдні України [5].

Лондон зацікавлений у вирішенні російсько-українського конфлікту відповідно до норм міжнародного права; забезпечення ефективних реформ шляхом надання фінансової та технічної допомоги; перетворенні України на надійного партнера на міжнародному рівні та максимальному збільшенні двосторонньої торгівлі.

Україна, зі свого боку, зацікавлена у максимальному залученні Великобританії до посилення обороноздатності та збільшення тиску на РФ – для імплементації Мінських угод відповідно до українського бачення та деокупації Криму; отримання різнопланової допомоги щодо реформ; активної позиції Лондона на міжнародній арені, незважаючи на процес виходу з ЄС, та залучення британських інвестицій.

На сьогодні Сполучене Королівство залишається послідовним прихильником європейського курсу нашої держави, всебічно підтримуючи Україну у боротьбі з російською агресією.

Список використаних джерел

1. Політичні відносини між Україною та Великою Британією
URL: uk.old.mfa.gov.ua/ua/ukraine-uk/diplomacy
2. Україна — велика британія URL: neweurope.org.ua/wp-content/uploads/2017/10/Aud_Ukr_GB_ukr_inet.pdf
3. Украина и Британия разработают совместный план противодействия российской гибридной войне – Аваков
URL: <https://zn.ua/POLITICS/ukraina-i-britanija-razrobotajut-sovmestnyj-plan-protivodejstvija-rossijskoj-hibridnoj-vojne-avakov.html>
4. Отмечаем новую главу в отношениях между Украиной и Великобританией URL: <https://www.president.gov.ua/ru/news/vidznachayemo-novu-glavu-u-vidnosinah-mizh-ukrayinoyu-ta-vel-64405>
5. Україна — Велика Британія URL: neweurope.org.ua/wp-content/uploads/2017/10/Aud_Ukr_GB_ukr_inet.pdf

УДК 323(477.6-074):341.38**«МЕХАНІЗМ МАЛИХ КРОКІВ» ЯК СТРАТЕГІЯ
ВІДНОВЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО СУВЕРЕНІТЕТУ ТА
ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ЦІЛІСНОСТІ УКРАЇНИ**

Русанова Є.,

*студентка III курсу спеціальності 291 Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії ОС Бакалавр
Маріупольського державного університету*

Понад сьома років тому Російська Федерація, скориставшись вразливим положенням нестабільної внутрішньополітичної ситуації в Україні, почала проводити агресивну експансіоністську політику щодо країни-сусіда, порушуючи всі норми та принципи міжнародного права, окупувавши Автономну Республіку Крим та окремі території Луганської і Донецької областей. Активний збройний наступ російських військ на території України вдалося зупинити завдяки спільним зусиллям українських військових, які стали на захист держави у лавах Збройних Сил України, Національної гвардії України, добровольчих формувань та масового волонтерського руху. Російсько-українська гібридна війна поступово перетворилася на довготривалий збройний конфлікт на східному рубежі Європи, здійснює суттєвий вплив на міжнародні відносини та політико-економічне становище України, адже агресія та пропаганда ведеться одразу у кількох напрямках: інформаційному, політичному, економічному, воєнному, соціальному, гуманітарному, релігійному тощо.

Відновлення суверенітету і територіальної цілісності країни, деокупація і реінтеграція тимчасово окупованих територій – ключові стратегічні задачі, що стоїть перед Україною. Питання шляхів повернення і реінтеграції тимчасово окупованих територій залишається сьогодні найбільш дискусійним через свою безумовну актуальність, різні органи влади та політичні кола пропонують свої плани та стратегії у цьому напрямку. Серед цих планів уваги заслуговує стратегія повернення українських територій під назвою «Механізм

малих кроків», що запропонована колишнім міністром внутрішніх справ Арсенієм Аваковим, та передбачає поступове врегулювання збройного конфлікту на Сході України і відновлення її територіальної цілісності.

Передумовами для його розробки стали, по-перше, це формування правового поля для врегулювання конфлікту, ухвалення пакету законодавчих актів, що сприятимуть відновленню територіальної цілісності України. По-друге, проведення комунікаційної політики всередині України, яка пояснює людям план дій владних структур, адже необхідно домогтися розуміння людей і отримати підтримку громадянського суспільства, оскільки тільки консолідація всього українського народу і транспарентність процесів дозволить реалізувати програму в повному обсязі, включаючи непопулярні, але вкрай необхідні заходи. По-третє, активне проведення міжнародних миротворчих місій, визначення статусу та порядку притягнення міжнародних сил урегулювання, програми міжнародного моніторингу, консультативної та ресурсної допомоги. [3]

«Механізм малих кроків» включає в себе наступні етапи його реалізації:

1. Обрати та узгодити окрему ділянку (район) окупованих територій Донбасу, на яку супротивні військові формування відводяться за межі обумовленої лінії створюється демілітаризована зона безпеки.

2. Спеціальна міжнародна миротворча місія та Державна прикордонна служба України беруть під свій контроль зазначену ділянку території і її межі.

3. В межах звільненої території силами органів юстиції України провести підготовку до виборчого процесу і подальших місцевих виборів відповідно до українського законодавства.

4. На території реінтегрованої ділянки відновити роботу всіх державних інститутів і правоохоронних органів України. Головне – сформувати перехідну адміністрацію, яка почне працювати, на підставі українського законодавства, з центральними органами державної влади щодо процедур реінтеграції та відновлення.

5. Розпочати процес реінтеграції. Перш за все – поліпшення якості життя громадян на деокупованій території (охорона здоров'я, освіта, пенсійне та інші види соціально-побутового забезпечення, фінансово-банківська сфера, створення робочих місць, зайнятість населення).

6. Провести процедуру гуманітарного розмінування раніше окупованої території. Адже зона бойових дій на Донбасі й прилеглий території є одним з найбільш забруднених мінами і вибухонебезпечними предметами регіонів у світі.

7. Проводяться роботи з усунення техногенних і екологічних ризиків

8. Запускається термінова програма перевірки і відновлення українських документів для всіх людей, які проживали ці роки на окупованій території.

Ступінь перевірки цих людей повинна бути найвища, відповідно до спеціального механізму, аби українські паспорти видавалися виключно українським громадянам.

9. Почати процес відновлення соціально-економічної інфраструктури: доріг, мостів, установ, підприємств.

10. Проводити роботу над поверненням вимушено переміщених осіб - внутрішньої міграції населення до покинутих через воєнні дії райони. Слід врахувати, що повернення на Донбас людей, які прожили кілька років поза токсичною російською пропагандою, сприятиме відновленню довіри місцевого населення до інститутів влади України і в деякій мірі полегшить реінтеграцію.

11. Відновлення участі громадян, які проживають на раніше окупованих територіях у виборах до центральних органів влади України, але не раніше, ніж через 3-5 років. Вибори можна проводити виключно на демілітаризованій території. Вони не можуть відбуватися за відсутності необхідного безпечного оточення і дієздатних інститутів. Адже поспішне проведення виборів може сприяти посиленню і відновленню конфлікту з новою силою [4] .

Таким чином, «Механізм малих кроків» розглядається як один з можливих шляхів вирішення проблеми деокупації тимчасово окупованих територій в Україні, який передбачає

віялоподібне поширення цих кроків на усі тимчасово окуповані території. Але попри цілісне бачення процесу деокупації, ця стратегія також викликає критику з боку, як громадськості, так і влади, особливо в частині реінтеграції, у результаті не було розроблено жодного законопроекту, що передбачав би його реалізацію.

Список використаних джерел

1. Брошура «2014: початок російсько-української війни» URL: <https://uinp.gov.ua/elektronni-vydannya/broshura-2014-rochatok-rosiysko-ukrayinskoyi-viyny/broshura-2014-rochatok-rosiysko-ukrayinskoyi-viyny-pdf/broshura-2014-rochatok-rosiysko-ukrayinskoyi-viyny-pdf> (дата звернення 10.11.2021).
2. XXVI сесія Парламентської асамблеї Організації з безпеки та співробітництва в Європі ухвалила резолюцію «Відновлення суверенітету та територіальної цілісності України». Офіційний портал Верховної Ради України URL: <https://www.rada.gov.ua/news/Novyny/146903.html> (дата звернення 11.11.2021).
3. Стратегія відновлення цілісності України і деокупації Донбасу. «Механізм малих кроків». Інформація до роздумів. URL: https://vasylfedorivzaporizhzhya.blogspot.com/2018/06/blogpost_94.html (дата звернення 10.11.2021).
4. Аваков представив стратегію відновлення цілісності України і деокупації Донбасу «Механізм малих кроків». URL: https://espreso.tv/article/2018/06/07/avakov_predstavyyv_strategiyu_vidnovlennya_cilisnosti_ukrayiny_i_deokupaciyi_donbasu_quotmekhanizm_malykh_kroktivquot (дата звернення 10.11.2021).
5. Повернення Донбасу: два сценарії URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2019/07/15/7220923/> (дата звернення 10.11.2021).

УДК 323.14 (045)

КОНСОЦІОНАЛІЗМ ЯК ОДИН ІЗ ІНСТРУМЕНТІВ ПЕРЕОСВОЄННЯ ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ У ДОНЕЦЬКІЙ ТА ЛУГАНСЬКІЙ ОБЛАСТЯХ

Рябінін Є.,

*к.політ.н., доцент кафедри політології та міжнародних
відносин Маріупольського державного університету*

На сьогоднішній день вже сім років йде конфлікт на Донбасі, який є частиною російсько-української гібридної війни. Існує декілька варіантів вирішення цього конфлікту. По-перше, це жорсткий варіант, під яким мається на увазі проведення військової кампанії по деокупації цієї території. Такий варіант часто обговорюється в контексті військової кампанії Хорватії і розглядається як успішний. Але слід зазначити, що ці два конфлікти неможливо порівнювати, оскільки військовий потенціал Росії набагато більший, ніж потенціал Сербії в 1995 році. Другий варіант – це м'який, під яким мається на увазі використання м'якої сили для того, щоб населення непідконтрольних територій воліли, щоб ці території повернулися до складу України. Це можливо також за умов надання цим територіям гарантій, що не буде використовуватися сила після повернення цих територій, про що, нажаль, говорять час від часу радикально налаштовані українські політики. Одним з таких інструментів є консоціалізм. Отже, метою статті є аналіз сенсу консоціальної демократії та як вона може бути використана для повернення, а головне, переосвоєння тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Консоціальна теорія виникла в політології в ході дискусій з питання врегулювання конфліктів і забезпечення політичного світу в суспільствах, де існує низка груп, що мають відмінності один від одного, політичні або релігійні переконання і вірування або володіють різним етнічним корінням. Термін «консоціація» походить від слова «консенсус», яке в політичній сфері позначає практику вироблення політичної лінії на базі того, що отримало загальну підтримку [3].

Яка ж суть консоціалізма або со-громадської демократії? І.Альтузій, німецький юрист 16 ст., в своїх роботах розвиває політичну теорію, що обертається навколо поняття «об'єднання» або «consociatio». Об'єднання було угодою про спільне життя на основі взаємної доброзичливості і відкритої комунікації. Альтузій встановлює найбільш загальні правила для процесу прийняття рішень і реалізації принципу «що зачіпає всіх, має бути узгоджено з усіма». Він стверджує, що будь-яка спільнота може мати право вето і саморегулюючу автономію з питань, які відносяться до життєвих проблем спільноти, тоді як із загальних питань, що стосуються всіх в однаковій мірі, можливо голосування простою більшістю. Державне співтовариство Альтузія є системою безперервних переговорів, спілкування і комунікації [2, с.178].

Тобто ми бачимо, що Альтузій наголошує на головному компоненті функціонування держави - постійна комунікація. Тільки відкрита позиція і прагнення до переговорів може запобігти виникненню та ескалації конфлікту.

Ідеї Альтузій були забуті і лише в 1960-ті ідеї консоціації були знову відкриті Д.Аптером і А. Лейпхартом в побудові нового типу демократії консоціальної демократії і пізніше в консенсусній демократії [2, с.180]. А.Лейпхарт запозичив термін «консоціальної» з робіт Альтузія для пояснення стабільності в поляризованих державах з великою кількістю соціетальних розмежувань, і вперше використав його в роботі 1968 р «Політика акомодатії», яка була присвячена політичній системі Нідерландів [2, с.181].

У своїй роботі А.Лейпхарт пише, що со-громадської демократії можна дати визначення через чотири її характерні риси. Перший і найважливіший елемент - пропорційність, тобто відповідний рівень представництва кожної групи в процесі прийняття рішень або у виконавчій владі, тобто здійснення влади «великою коаліцією» політичних лідерів усіх значних сегментів багатоскладового суспільства. Вона може виступати в кількох різних формах, наприклад, як кабінет великої коаліції в парламентській системі, велику раду або комітет з важливими дорадчими функціями, або велика коаліція президента з іншими найважливішими посадовими особами в президентській системі. Три інших важливих

елемента со-громадської демократії: 1) взаємне із більшістю вето, що виступає як додаткова гарантія життєво важливих інтересів меншості; 2) пропорційність як головний принцип політичного представництва, призначень на посади в державній службі і розподілу суспільних фондів; 3) високий ступінь автономності кожного сегмента в здійсненні своїх внутрішніх справ [1].

А. Лейпхарт також стояв на позиції необхідності «введення» етнічності в політику за допомогою принципу представництва у владній еліті інтересів різних етнічних меншин. Ідея консоціальної демократії була розроблена Лейпхартом для досить усталених західноєвропейських систем, перш за все, для такої маленької країни як Нідерланди. У зв'язку з цим слід зазначити, що ідею Лейпхарта буде вельми важко застосувати для більшості поліетнічних країн Східної Європи і Євразії. Вони мають зовсім інші історичні, культурні та політичні традиції, тому ідею громадянської демократії не можна назвати універсальною.

Намагаючись забезпечити універсальну застосовність консоціальної теорії А.Лейпхарт розробив рекомендації щодо засобів інституціоналізації такої участі в тих особливих обставин, коли для цього не існує сприятливих умов. До числа сприятливих факторів відносяться:

1. «Відсутність мажоритарної етнічної групи, що полегшує переговорний процес, оскільки домовленість досягається між більш-менш рівними сторонами. Коли ж переговори ведуться між нерівними сторонами, вони ускладнені тим, що група переважної більшості природньо претендуватиме на більшу частку участі». На думку автора статті, даний принцип може бути прийнятий до уваги, проте в даному випадку, Лейпхарт тим самим ставить під сумнів теорію консоціалізму, оскільки саме консенсус лежить в основі консоціалізму і не має значення яку пропорційність складають його сегменти. Цей принцип також розбивається під впливом етносепаратистських конфліктів, переважна більшість яких полягає в протистоянні етнічної групи, яка на порядок менше, ніж інша частина країни, якій протистоїть ця етнічна група.

2. «Географічна концентрація етнічних груп, завдяки якій для досягнення принципу групової автономії може

використовуватися і федералізм. Рівна кількість населення різних етнічних груп, що забезпечує наявність балансу за їхньою участю у владі на пайовій основі». Знову ж це мало ймовірно, щоб усі етнічні групи були рівні в кількісному співвідношенні. Звичайно, повинен бути якийсь кількісний принцип, але навіть етнічна група, що складається з 10 або 100 тисяч повинна брати участь у владі на пайовій основі (на загальнодержавному або регіональному рівні). В іншому випадку вона буде вважати себе обділеною, що призведе до конфліктних ситуацій. Лейпхарт вважав сецесію благом, оскільки, з його точки зору, саме гомогенні в культурному і етнічному плані спільноти мають переваги в побудові сучасної демократії. Спільність історії та культури знижує витрати на забезпечення дієвості політичної комунікації, створює відому гомогенність політико-культурного фонду [4, с.21].

3. «Не занадто велика кількість цих груп: коли їх дуже багато, переговори між ними стануть надто важкими і заплутаними». Кількість груп буде визначатися їх кількісним складом - вплив групи з 1 тисячі і 10 різниться. Чим більше група, тим сильніше вона буде відстоювати свої інтереси і намагатися брати участь у процесі прийняття рішень, знаючи, що завдяки своїм кількісним складом вона може стати каталізатором конфлікту. Крім того, іноді суперечності між двома сторонами можуть бути більш серйозними, ніж між декількома групами. Це виходить з того, що в конфлікті двох на підсвідомому рівні кожна сторона хоче отримати якщо не все, то як можна більше. Якщо в конфлікті беруть участь кілька сторін, бажання отримати максимальну вигоду буде блокуватися діями інших сегментів. І кожен з сегментів буде відстоювати свої вимоги з бажанням отримати хоча б щось. Це корелюється з моделлю ведення переговорів «Проси більше, отримаєш хоч що-небудь».

4. «Порівняно невелика чисельність населення всієї країни, що робить процес прийняття рішень менш складним». Групи можуть бути різні в кількісному співвідношенні, оскільки в переговорах бере участь не все населення, а його представники.

5. «Існування фактора зовнішніх загроз, що буде сприяти розвитку почуття націоналізму (або співпраці) в ім'я забезпечення внутрішньої безпеки».

6. «Лояльність населення своєї держави в цілому повинна перевершувати лояльність щодо партикуляристських етнічних груп».

7. «Відсутність великих соціально-економічних відмінностей між етнічними групами. Адже при наявності таких відмінностей група з великим економічним потенціалом розглядатиме бідніші групи в якості своїх утриманців». Соціально-економічний розвиток усіх сегментів суспільства не може бути рівним, тоді зникає сам предмет конфлікту. Якщо брати до уваги тезу про те, що всі конфлікти виникають через бажання володіти ресурсами, рівний доступ до них нівелює можливість появи конфлікту як такого.

8. «Сформовані традиції компромісу і взаємного пристосування. Якщо накопичено досвід досягнутих в минулому компромісів, можна з більшою впевненістю сподіватися на досягнення спільної угоди в майбутньому». В ситуаціях, де існували етносепаратистські конфлікти, закінчуються або їх фізичним придушенням або сецесією. Відповідно, компромісні ситуації можуть бути тільки в ситуаціях, які не виходили за рамки звичайних суперечок. Розглядаючи реальний етнічний склад населення більшості країн третього світу, таких, як ПАР, Нігерія, Ліван, Грузія розумієш, що зазначені вище сприятливі фактори рідко представлені у своїй сукупності.

Отже, як видно з аналізу, консоціалізм не має свого інституційного вираження, однак, беручи до уваги його принципи, автор статті може запропонувати схему інституціоналізації консоціалізму. Перш за все, держава, в якій є загроза або вже реалізується етносепаратистський конфлікт, має виступити з ініціативою створення Ради національностей або Ради Регіонів (в разі компактного проживання етносів збігається з внутрішніми регіональними кордонами). Це буде першим кроком на шляху до виконання першого принципу - створення великої коаліції.

До сфери впливу цієї Ради повинні входити питання гуманітарного характеру - мова, культура, історія, питання

віросповідання. Депутати ж нижньої палати будуть займатися питаннями економічного, фінансового, юридичного, зовнішньополітичного характеру.

Таким чином, нижня палата позбудеться популістських політиків і партій і її якісний склад за рахунок професіоналів покращиться, а найбільш гострі питання гуманітарного блоку вирішуватимуться представниками Ради національностей. Така схема інституціоналізації консоціалізму дозволить вирішувати етнополітичні проблеми на першій стадії її виникнення і не дозволить їй розвинутися до рівня етнотерористського конфлікту. В контексті Ради Регіонів можна вирішувати багато проблем та уникнути в майбутньому тієї ситуації, яка склалася на Донбасі.

Як бачимо з короткого аналізу сутності консоціалізму, дана концепція цілком може бути застосовна для запобігання етнотерористських конфліктів, а також для вирішення питання повернення тимчасово окупованих територій та їх вбудовування у нову українську політичну систему.

Список використаних джерел

1. Лейпхарт А. Со-общественная демократия / А.Лейпхарт [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.civisbook.ru/files/File/Leiphart_1992-_3.pdf
2. Нджоку Р. Что такое консоциализм? / Р.Нджоку [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.poli.vub.ac.be/public/orderbooks/federal_r/12njo ku.pdf
3. Мовчан У. Как возможна демократия в многосоставных обществах? От Альтузия к Лейпхарту / У.Мовчан // Ойкумена: Альманах сравнительных исследований политических институтов, социально-экономических систем и цивилизаций / Регион. Фил. НИСИ в г.Харькове; ХНУ им. В.Н.Каразина. – Харьков, 2010. – вып. 7. – С.178-190 с.
4. Соловьев Э.Г. Новый мировой порядок: толерантный мир или апофеоз конфронтационности / Э.Г.Соловьев // Вестн.Моск.Ун-та. Сер. 18 социология и политология. – 2002. – №3. – С. 3-24.

УДК 323(477.6-074):341.38

**«ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ПЕРЕХІДНОГО ПЕРІОДУ» ЯК
СТРАТЕГІЯ ДЕОКУПАЦІЇ ТА РЕІНТЕГРАЦІЇ
ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ**

Трофименко А.,

*к.політ.н., доцент кафедри політології та міжнародних
відносин Маріупольського державного університету*

Порушення державного суверенітету Російською Федерацією, тимчасова окупація території України, діяльність окупаційних адміністрацій «ДНР» та «ЛНР» та спричинена цими факторами суспільно-політична криза є найбільшими викликами для української державності на сучасному етапі. Необхідність розробки ефективної стратегії відповіді на ці виклики спричинила довготривалі дискусії серед усіх суб'єктів політики щодо шляхів відновлення територіальної цілісності та повернення наразі окупованих територій до українського соціально-культурного простору. За часи російської агресії було прийнято великий масив нормативно-правових документів, що визначають основні засади державної політики щодо тимчасово окупованих територій, при цьому їх аналіз свідчить про їх неузгодженість та непослідовність. Здебільшого така неузгодженість пояснюється тим, що ці акти ухвалювалися в різний час агресії, спрямовувалися на протидію різним її напрямкам, приймалися як тимчасові заходи, але в результаті за сім років у правовому полі накопичилися різні підходи до досягнення найбільш актуальної стратегічної мети – деокупації та реінтеграції.

Для реалізації положень визначеної в низці документів державної політики в цій сфері довший час тривав пошук і ефективного інституційного її забезпечення, який завершився утворенням Міністерства з питань реінтеграції та тимчасово окупованих територій (далі – Мінреінтеграції). Постійний моніторинг ситуації на цих територіях у межах своєї компетенції мають також здійснювати інші міністерства, але аналіз їх діяльності свідчить про здебільшого декларативний характер цих обов'язків. Так, дослідження, проведене

представниками громадських об'єднань «Євромайдан – Крим» та «Регіональний центр прав людини» наприкінці 2020 року, показало, що правові норми у частині здійснення моніторингу ситуації на окупованих територіях, документування порушень прав і свобод людини, організації належної комунікації з мешканцями цих територій, формування якісної внутрішньої інформаційної політики у зв'язку зі збройним конфліктом з РФ в переважній більшості не виконуються [1]. Це призводить до відсутності послідовної збалансованої державної політики з цього питання.

Для усунення зазначених проблем, з метою уніфікації підходів щодо деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій Мініреінтеграції запропонувало проект Закону «Про засади державної політики перехідного періоду», поданий Кабінетом Міністрів України на розгляд Верховної Ради 9 серпня 2021 р. Законопроект пропонує уніфіковану профільну термінологію, встановлює конкретний перелік заходів, передбачає довгий та комплексний процес реінтеграції, так званий «перехідний період», що триватиме 25 років після повної деокупації. Наразі цей законопроект знаходиться на розгляді Комітету Верховної Ради України з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій у Донецькій, Луганській областях та Автономної Республіки Крим, міста Севастополя, національних меншин і міжнаціональних відносин.

Ключовим елементом запропонованої стратегії є перехідний період, який в законопроекті визначається як «період часу, протягом якого реалізується державна політика, спрямована на протидію збройній агресії Російської Федерації проти України, відновлення територіальної цілісності України та забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях, подолання наслідків збройної агресії Російської Федерації проти України, реінтеграцію тимчасово окупованих (деокупованих) територій та їхніх мешканців, розбудову сталого миру та неповторення окупації» [2]. Законопроект вперше визначає і процес реінтеграції як «комплекс заходів перехідного періоду, включає правовий захист та відшкодування збитків, завданих внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, відновлення сталих

економічних, соціальних та культурних зв'язків, адаптацію населення деокупованих територій до мирного життя» [2].

Крім того, передбачається два періоди, які характеризують стан окремих територій, – конфліктний та постконфліктний. Конфліктний період триває до звільнення, постконфліктний – розпочинається після повної деокупації. Для територій, що звільнено у 2014 році, постконфліктний період уже триває. Протягом 2 – 6 років після деокупації мають відбутися вибори до органів місцевого самоврядування в разі можливості їх проведення з дотриманням вимог законодавства України, але перехідний період закінчиться через 25 років. Пояснюється такий термін міжнародним досвідом, необхідністю повноцінної реінтеграції, для якої, як вважають розробники, має «пройти принаймні одне покоління» [3].

Кожен з двох періодів включає низку заходів. Так, під час конфліктного періоду мають тривати: 1) заходи із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації проти України (Операція об'єднаних сил, стратегічне керівництво якими здійснює Генеральний штаб Збройних Сил України); 2) захист прав і свобод цивільного населення; 3) надання соціальних послуг; 4) утворення та функціонування військово-цивільних адміністрацій; 5) затвердження довгострокової стратегії та державних цільових програм реінтеграції тимчасово окупованих (деокупованих) територій та їхні мешканців і подолання наслідків збройної агресії Російської Федерації проти України (здійснює Кабінет Міністрів України); 6) формування кадрового резерву державних службовців для роботи на деокупованих територіях; 7) формування кадрового резерву поліцейських для проходження служби на деокупованих територіях; 8) політико-дипломатичні та санкційні заходи.

Постконфліктний період передбачає проведення протягом шести місяців наступних заходів: 1) утворення перехідних державних, міжнародних перехідних або військово-цивільних адміністрацій; 2) розв'язання першочергових гуманітарних проблем; 3) визначення об'єктів, які потребують відновлення, та завданої шкоди; 4) відновлення обігу національної валюти; 5) вирішення питання звільнення осіб з місць несвободи; 6)

перевірки законності перебування громадян держави-агресора, а також інших іноземців, осіб без громадянства та прийняття за її результатами рішень, передбачених Законом України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» [2].

Законопроект передбачає і перехідну юстицію, притягнення до відповідальності осіб, винних у грубих порушеннях міжнародного права з прав людини і міжнародного гуманітарного права, пошук істини і забезпечення права на правду. Усі правочини на тимчасово окупованих територіях можуть бути конвалідовані, але всі документи про освіту не визнаються, здійснюється атестація визнання здобутих кваліфікацій, а наукові ступені та вчені звання не можуть бути предметом атестації. Встановлюються і обмеження права бути обраним на місцевих виборах, люстрації підлягають особи, що були у складі окупаційних сил та адміністрацій Російської Федерації [2].

Позитивним моментом підготовки зазначеного законопроекту є проведення громадського обговорення протягом 1 –15 червня 2021 року, певні висловлені під час нього пропозиції знайшли відображення в кінцевому варіанті. Свої рекомендації надала неформальна Коаліція організацій, які опікуються питаннями захисту прав постраждалих від конфлікту осіб, до якої увійшли Центр прав людини ZMINA, БФ «Право на захист», ГО «КРИМСОС», ГО «Громадський холдинг «ГРУПА ВПЛИВУ», Кримська правозахисна група, ГО «Донбас-СОС», БФ «Восток-СОС»; ГС «Українська Гельсінська спілка з прав людини», Норвезької ради з питань біженців та групи установ ООН [4].

Аналіз законопроекту, представлений цими організаціями в спільній експертизі, наголошує, що Проект Закону носить характер радше політичної декларації, ніж нормативно-правового акту, що ставить під сумнів можливість його подальшої реалізації. Серед основних зауважень: 1) недоцільність виділення окремих понять, зокрема конфліктного та постконфліктного періодів, які є фактично складовими перехідного періоду, досить широке визначення їх у термінах та їх суттєве звуження у самому тексті, невідповідність застосованих термінів подібним у національному законодавстві; 2) розширення повноважень

Президента України в неконституційний спосіб; 3) фрагментарність перехідного правосуддя, визначення положень що відносяться до нього в різних статтях проєкту, фактичне прирівнювання права на правду до більш вузького поняття – права на інформацію; 4) обмеженість конвалідації, відсутність процедури її реалізації; 5) наявність посилянь на закони, які ще не прийнято; 6) невизначеність, яким чином відбувався вибір місць і форм комеморації, урахуваючи дискусійність цієї теми, що є сенситивною в поляризованому суспільстві; 7) скасування нормативно-правових актів, що регулюють порядок діяльності органів влади, питання громадянства, статус Автономної Республіки Крим та міста Севастополь тощо [5].

Таким чином, ухвалення проєкту ЗУ «Про засади державної політики перехідного періоду», що спрямований на уніфікацію усього масиву нормативно-правової бази щодо тимчасово окупованих та прифронтових територій, можна розглядати як необхідний та важливий крок, що встановить єдину термінологію, визначить засади, процедури та механізми діяльності держави в сфері деокупації та реінтеграції. Проте аналіз тексту цього законопроєкту демонструє необхідність його значного доопрацювання, особливо в частині змісту запропонованих термінів, адже в поточному вигляді він здатен навпаки створити перешкоди в реалізації прав та свобод постраждалих від конфлікту, призвести до виникнення юридичних колізій та неоднозначної інтерпретації його положень у процесі реалізації.

Список використаних джерел

1. Мокренюк С., Підгорна Д. Проблеми діяльності органів влади у формуванні державної політики щодо тимчасово окупованих територій України. Голос Криму. 06.10.2020. URL: <https://voicocrimea.com.ua/main/articles/problemi-diyalnosti-derzhavi-u-formuvanni-derzhavno%D1%97-politiki-shhodo-timchasovo-okupovanix-teritorij-ukra%D1%97ni.html>.
2. Про засади державної політики перехідного періоду: проєкт Закону України. URL: https://www.minre.gov.ua/sites/default/files/1._zakonoprojekt_pro_zasady_dppp.pdf

3. Державна політика перехідного періоду. Державний сайт Міністерства з питань реінтеграції та тимчасово окупованих територій. URL: <https://minre.gov.ua/project/derzhavna-polityka-perehidnogo-periodu>.
4. Пояснювальна записка до проєкту ЗУ «Про засади державної політики перехідного періоду». URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=72625&pf35401=551983>.
5. Аналіз Проєкту Закону України «Про засади державної політики перехідного періоду». URL: https://r2p.org.ua/wp-content/uploads/2021/09/ua-analiz_zakonoprojekt-5844.docx.pdf.

УДК 323(477.6-074)

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ В ДОНЕЦЬКІЙ ТА ЛУГАНСЬКІЙ ОБЛАСТЯХ

Христич В.,

*магістр спеціальності 291 Міжнародні відносини, суспільні
комунікації та регіональні студії*

Збройний конфлікт у Донецькій та Луганській областях, спричинений окупацією Росією частини їх територій, є одним із найскладніших для вирішення на пострадянському просторі. Питання відновлення юрисдикції України над тимчасово окупованими територіями, відновлення миру, їх реінтеграція є окремою важливою сферою державної політики, яка в умовах інтенсифікації політико-дипломатичного діалогу в межах Нормандського формату та Мінського процесу набуває особливої актуальності. У результаті тривалого опору України російській агресії на Сході України в період Антитерористичної операції та Операції об'єднаних сил, унаслідок рішень у межах Нормандського формату, прийняття актів законодавства України, у Донецькій і Луганській областях функціонують різні правові режими, що відображають особливості юрисдикції і владного впливу, забезпечення громадянських свобод,

соціально-економічного забезпечення, руху людей, товарів, послуг тощо [1].

Процес значного оновлення національного законодавства у державі йде з 2014 р. У цьому процесі умовно можна виділити три основні напрямки. Перший напрямок – це відновлення територіальної цілісності держави та забезпечення державного суверенітету на тимчасово окупованих територіях. Другий напрямок – це встановлення політико-правового статусу учасників АТО та ООС і забезпечення їх соціального захисту. Третій напрямок – визначення статусу внутрішньо переміщених осіб [2, с. 251].

У рамках першого напрямку ми можемо умовно виділити основні політико-правові засади щодо відновлення територіальної цілісності держави та забезпечення державного суверенітету на тимчасово окупованих територіях. Так, Закон України «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях» визначає, що:

- тимчасова окупація Російською Федерацією територій України, визначених частиною першою статті 1 цього Закону, незалежно від її тривалості є незаконною і не створює для Російської Федерації жодних територіальних прав (стаття 2).

- діяльність збройних формувань Російської Федерації та окупаційної адміністрації Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, що суперечить нормам міжнародного права, є незаконною (стаття 2).

- відповідальність за матеріальну чи нематеріальну шкоду, завдану Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації, покладається на Російську Федерацію відповідно до принципів і норм міжнародного права (стаття 2) [3].

Цілями державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях є:

- звільнення тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях та відновлення на цих територіях конституційного ладу;

- захист прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб;

- забезпечення незалежності, єдності та територіальної цілісності України (стаття 4);
- Російська Федерація визначена як держава-окупант і несе відповідальність за порушення захисту прав цивільного населення (стаття 7);
- так звані «Донецька народна республіка» та «Луганська народна республіка» називаються «окупаційні адміністрації Російської Федерації» (преамбула) [3].

Для відновлення територіальної цілісності проводилися антитерористична операція (АТО) - комплекс скоординованих спеціальних заходів, спрямованих на попередження, запобігання та припинення терористичної діяльності, звільнення заручників, забезпечення безпеки населення, знешкодження терористів, мінімізацію наслідків терористичної діяльності [4]. Після того, як 30 квітня антитерористична операція, що почалася в квітні 2014 року, змінилася операцією Об'єднаних сил (ООС), керівництво ЗСУ перейшло від СБУ до командувача Об'єднаних сил. Якщо АТО стримувало ворога, то мета ООС – звільнити територію України від російських окупаційних військ та захищати територіальну цілісність країни. Отже, головна відмінність ООС від АТО в тому, що це військова операція. Вона спрямована проти окупації російськими військами територій Донбасу [5].

До статусу учасників бойових дій відносяться особи які:

- брали безпосередню участь в антитерористичній операції;
- брали участь у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони;
- брали участь у відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях.

Учасники АТО та ООС, що стали особами з інвалідністю, було прираховано до інвалідів війни. Учасники АТО та ООС наділяються правами та пільгами, якими вони зможуть користуватися тільки після отримання статусу учасника бойових дій [6].

Переходячи до третього напрямку, ми звернемося до основного акту, який регулює відносини, пов'язані із забезпеченням прав та свобод внутрішньо переміщених осіб в Україні, є Закон України «Про забезпечення прав і свобод

внутрішньо переміщених осіб». Відповідно до ст.1 Закону: внутрішньо переміщені особи - це громадяни України, особи без громадянства або іноземці, які легально проживають на території України, які були змушені залишити свої будинки або місця звичайного проживання, зокрема, в результаті/або для того, щоб уникнути наслідків збройного конфлікту, окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини, стихійних або антропогенних лих, і які не перетинали міжнародно визнаний кордон України [7].

У Україні станом на кінець липня 2021 р. налічується 1 млн. 470 тисяч 234 переселенці. Такі дані наводить Міністерство соціальної політики. Найбільше Внутрішньо переміщених осіб проживає в Донецькій і Луганській областях – 514 тисяч 982 людини і 285 тисяч 651 особа відповідно. У Києві зареєстровано 165 тисяч 150 переселенців, в Харківській області – 135 тисяч 580, у Дніпропетровській області – 71 тисяча 321, у Київській області – 67 тисяч 210. Найменше переселенців зареєстровано в західній частині України: в Тернопільській області – лише 2 тисячі 115 осіб, в Чернівецькій області – 2 тисячі 345, в Рівненській області – 2 тисячі 958.

У липні 2021 р. держава виплатила переселенцям 251,7 млн грн матеріальної допомоги для покриття витрат, пов'язаних з проживанням і оплатою житлово-комунальних послуг. У Донецькій області переселенці від держави отримали 68,7 млн грн, в Києві – 34,9 млн грн, в Харківській області – 25,8 млн грн, у Київській області – 20,8 млн грн, у Дніпропетровській області – 17,1 млн грн [8].

За забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб відповідає, перш за все, Кабінет Міністрів України, центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування. З 2016 р. в Україні діє Міністерство з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб України (з 2020 р. Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України), яке займається формуванням та реалізацією державної політики у питаннях внутрішньо переміщених осіб, сприянням реалізації та забезпеченню прав і свобод таких осіб, створенням умов добровільної реінтеграції або інтеграції внутрішньо переміщених осіб за новим місцем проживання в Україні [9].

Отже, збройний конфлікт на Сході України вимагав таку державну політику, яка б поновила юрисдикцію країни, відновила мир і забезпечила реінтеграцію звільнених територій. Процес оновлення державної політики поділяється на три напрямки: відновлення територіальної цілісності держави та забезпечення державного суверенітету на тимчасово окупованих територіях; встановлення політико-правового статусу учасників АТО та ООС і забезпечення їх соціального захисту; визначення статусу внутрішньо переміщених осіб. Не можна сказати, що засади державної політики за цими напрямками є досконалими, продовжуються дискусії щодо стратегії повернення та реінтеграції окупованих територій, але чітко простежується, що будь-яка діяльність Російської Федерації на території України та на окупованих територіях є незаконною, сторонами конфлікту є не так звані «ДНР» та «ЛНР», а країна агресор – Російська Федерація, визначено статус ВПО та учасників АТО та ООС, пільги і права, якими вони наділені.

Список використаних джерел

1. Позиційний документ щодо інституційного забезпечення політики безпечної реінтеграції на Сході України // За заг. ред. В. Лупація, О. Саакяна, Ю. Тищенко; Національна платформа «Діалог про мир та безпечну реінтеграцію»; К. : ФОП «Харченко В.О.». 2020. 32 с. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-04/pp-secure-reintegration-institutional-framework-2020-final-1.pdf>.
2. Південний Схід України в умовах суспільно-політичної кризи / За заг. ред. К. В. Балабанова. Маріуполь: МДУ. 2018. 420 с.
3. Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях: Закон України від 18.01.2018 № 2268-VIII. 2018. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T182268?an=1>
4. Про боротьбу з тероризмом: Закон України від 03.07.2020 № 638-IV. 2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15#Text>

5. Смена АТО на ООС: какие нововведения ожидаются на Донбассе //Национальная безопасность. 2018. URL: <https://ru.slovoidilo.ua/2018/05/04/infografika/bezopasnost/smena-ato-oos-kakie-novovvedeniya-ozhidayutsya-donbasse>
6. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту: Закон України від 01.08.2021 № 3551-ХІІ. 2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text>
7. Про захист прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20.06.2014 № 4998. 2014. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JG3UU00B?an=3>
8. Інфографіка: «Скільки в Україні переселенців і яку допомогу вони отримали» // Суспільство. 2021. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/08/26/infografika/suspilstvo/pereselenczi-ukrayini-skilky-yix-ta-yakux-oblastyax-prozhyvayut>
9. Цимбалістий Т. Блащак А. Правовий статус внутрішньо переміщених осіб в Україні // Конституційне право. Адміністративне право і процес. Фінансове право. Інформаційне право. Міжнародне право. 2019. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/38388/1/%D0%A6%D0%B8%D0%BC%D0%B1%D0%B0%D0%BB%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%B9.pdf>

ЗМІСТ

<i>Беззубченко Ю.</i> РОЛЬ ФРН У ВИРІШЕННІ УКРАЇНСЬКОЇ КРИЗИ	3
<i>Гільченко О.</i> ПОЛІТИКА ЄС ЩОДО РОСІЇ В КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ	7
<i>Грідіна І., Каргаполова А., Петрова С., Чульська К.</i> ОСВІТНЯ МІГРАЦІЯ ВИПУСКНИКІВ СЕРЕДНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ МАРІУПОЛЯ	12
<i>Єрсакова В.</i> РОЛЬ ШВЕЙЦАРІЇ У ВРЕГУЛЮВАННІ КОНФЛІКТУ НА СХОДІ УКРАЇНИ	16
<i>Каргаполова А.</i> РОЛЬ США У ВРЕГУЛЮВАННІ УКРАЇНСЬКОЇ КРИЗИ	20
<i>Кондратенко А.</i> РЕГІОНАЛЬНІ ТА МІСЦЕВІ СТРАТЕГІЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ НА СХОДІ УКРАЇНИ	23
<i>Константинова Ю.</i> РЕІНТЕГРАЦІЯ МОЛОДІ З ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ ЯК ОДИН З НАПРЯМКІВ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ	32
<i>Лазаренко А.</i> ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ДІЯЛЬНОСТІ МІНІСТЕРСТВА З ПИТАНЬ РЕІНТЕГРАЦІЇ ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ	35
<i>Луцакова Є.</i> ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА: ПРАВОВІ ЗАСАДИ ТА ЇХ РЕАЛІЗАЦІЯ	39
<i>Мендрін О.</i> СТРАТЕГІЯ ФОРМУВАННЯ МАКРОПОЛІТИЧНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ У ПРОЦЕСІ РЕІНТЕГРАЦІЇ ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНОЇ ТЕРИТОРІЇ У ДОНЕЦЬКІЙ ТА ЛУГАНСЬКІЙ ОБЛАСТЯХ	45
<i>Пашина Н.</i> ПРОБЛЕМИ ОСВІТНЬОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ПОСТКОНФЛІКТНИХ ТЕРИТОРІЙ ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТІ В УМОВАХ МІЖНАРОДНОГО КОНФЛІКТУ ТА ПАНДЕМІЇ КОРОНАВІРУСНОЇ ХВОРОБИ COVID-19	49

Попов В.

**ЯКИЙ ШЛЯХ НАЙБІЛЬШ ПРИЙНЯТНИЙ ДЛЯ ДЕОКУПАЦІЇ
ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ РАЙОНІВ ДОНЕЦЬКОЇ ТА
ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТЕЙ?**

54

Пустова В.

**РОЛЬ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ У ВРЕГУЛЮВАННІ УКРАЇНСЬКОЇ
КРИЗИ**

59

Русанова Є.

**«МЕХАНІЗМ МАЛИХ КРОКІВ» ЯК СТРАТЕГІЯ ВІДНОВЛЕННЯ
ДЕРЖАВНОГО СУВЕРЕНІТЕТУ ТА ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ
ЦІЛІСНОСТІ УКРАЇНИ**

65

Рябінін Є.

**КОНСОЦІОНАЛІЗМ ЯК ОДИН ІЗ ІНСТРУМЕНТІВ
ПЕРЕОСВОЄННЯ ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ У
ДОНЕЦЬКІЙ ТА ЛУГАНСЬКІЙ ОБЛАСТЯХ**

69

Трофименко А.

**«ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ПЕРЕХІДНОГО ПЕРІОДУ» ЯК
СТРАТЕГІЯ ДЕОКУПАЦІЇ ТА РЕІНТЕГРАЦІЇ ТИМЧАСОВО
ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ**

Христич В.

**ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО
ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ В ДОНЕЦЬКІЙ ТА
ЛУГАНСЬКІЙ ОБЛАСТЯХ**

80

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ КРУГЛОГО СТОЛУ
«ПОВЕРНЕННЯ ТА ПЕРЕОСВОЄННЯ ТИМЧАСОВО
ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ У ДОНЕЦЬКІЙ ТА
ЛУГАНСЬКІЙ ОБЛАСТЯХ»**

За загальною редакцією К. В. Балабанова

**Маріуполь
МДУ
2021**